

215

OBWIESZCZENIE MINISTRA SPRAWIEDLIWOŚCI

z dnia 21 czerwca 1961 r.

w sprawie ogłoszenia jednolitego tekstu ustawy z dnia 28 lipca 1939 r. — Prawo o sądach ubezpieczeń społecznych.

1. Na podstawie art. 9 ustawy z dnia 17 lutego 1960 r. o zmianie prawa o sądach ubezpieczeń społecznych (Dz. U. Nr 11, poz. 70) ogłasza się w załączniku do niniejszego obwieszczenia jednolity tekst ustawy z dnia 28 lipca 1939 r. — Prawo o sądach ubezpieczeń społecznych (Dz. U. z 1939 r. Nr 71, poz. 476, z 1946 r. Nr 12, poz. 76, z 1950 r. Nr 49, poz. 445, z 1951 r. Nr 5, poz. 41, z 1960 r. Nr 11, poz. 70, Nr 20, poz. 119 i Nr 54, poz. 309) z uwzględnieniem zmian wynikających z przepisów wydanych przed dniem ogłoszenia jednolitego tekstu oraz z zastosowaniem kolejnej numeracji tytułów, działów, rozdziałów, oddziałów, artykułów, paragrafów i punktów.

2. Jednolity tekst nie obejmuje:

- 1) art. 409, 416, 418 i 423 ustawy z dnia 28 lipca 1939 r. — Prawo o sądach ubezpieczeń społecznych (Dz. U. Nr 71, poz. 476) w brzmieniu:

„Art. 409. Z dniem wejścia w życie prawa niniejszego tracą moc wszystkie dotychczasowe przepisy w zakresie unormowanym prawem niniejszym, a w szczególności:

  - 1) a) w ordynacji ubezpieczeniowej Rzeszy z dnia 19 lipca 1911 r. (Dz. U. Rzeszy str. 509 i nast.) w brzmieniu obowiązującym na obszarze górnośląskiej części województwa śląskiego oraz w brzmieniu obowiązującym na obszarze województw poznańskiego i pomorskiego, §§ 35—109, 529—536, 1487—1500, 1614—1616, 1618—1622, 1624, 1626, 1632, 1636—1742, 1745—1805,
  - b) rozporządzenie cesarskie z dnia 24 grudnia 1911 r. o toku czynności i postępowaniu Urzędu Ubezpieczeń Rzeszy (Dz. U. Rzeszy str. 1083 i nast.),
  - c) rozporządzenie cesarskie z dnia 24 grudnia 1911 r. o toku czynności i postępowaniu wyższych urzędów ubezpieczeń (Dz. U. Rzeszy str. 1095 i nast.),
  - d) rozporządzenie cesarskie z dnia 24 grudnia 1911 r. o toku czynności i postępowaniu urzędów ubezpieczeń (Dz. U. Rzeszy str. 1107 i nast.),
  - e) rozporządzenie Wojewody Śląskiego z dnia 28 czerwca 1922 r. w przedmiocie utworzenia Wojewódzkiego Urzędu Ubezpieczeniowego (Dz. U. Śl. Nr 4, poz. 13),
  - f) rozporządzenie Wojewody Śląskiego z dnia 28 czerwca 1922 r. w przedmiocie Wyższego Urzędu Ubezpieczeniowego (Dz. U. Śl. Nr 4, poz. 14),
  - g) rozporządzenie Wojewody Śląskiego z dnia 28 czerwca 1922 r. w przedmiocie utworzenia Urzędów Ubezpieczeniowych (Dz. U. Śl. Nr 4, poz. 15),
  - h) ustawa z dnia 23 maja 1923 r. w przedmiocie Wojewódzkiego Urzędu Ubezpieczeń (Dz. U. Śl. Nr 22, poz. 134),
  - i) rozporządzenie Ministra b. dzielnicy pruskiej z dnia 10 stycznia 1921 r. w sprawie wykonywania nadzoru oraz sprawowania orzecznictwa w najwyższej instancji w sprawach ubezpieczenia inwalidowego, ubezpieczenia od wypadków oraz ubezpieczenia urzędników prywatnych (Dz. Urz. Min. b. dzieln. pruskiej Nr 5, poz. 24),
  - j) rozporządzenie Ministra b. dzielnicy pruskiej z dnia 1 listopada 1921 r. w sprawie ustroju i wewnętrznego toku czynności Trybunału dla spraw ubezpieczeń społecznych (Dz. U. R. P. z 1922 r. Nr 12, poz. 110);
- 2) a) w ustawie z dnia 28 marca 1933 r. o ubezpieczeniu społecznym (Dz. U. R. P. Nr 51, poz. 396) w brzmieniu zmienionym rozporządzeniem Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 24 października 1934 r. (Dz. U. R. P. Nr 95, poz. 855) art. 57 ust. (1) pkt 4), art. 63, art. 268 ust. (1), art. 309 i 310,
- b) nie uchylone dotychczas przepisy ustawy z dnia 28 grudnia 1887 r. o ubezpieczeniu robotników od wypadków (Dz. u. p. austr. Nr 1 z 1888 r.) w brzmieniu obowiązującym;
- 3) a) w rozporządzeniu Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 24 listopada 1927 r. o ubezpieczeniu pracowników umysłowych (Dz. U. R. P. Nr 106, poz. 911) w brzmieniu zmienionym ustawą z dnia 15 marca 1934 r. (Dz. U. R. P. Nr 39, poz. 347), art. 130, 139 ust. (1) pkt 2) i art. 164,
- b) nie uchylone dotychczas przepisy ustawy z dnia 16 grudnia 1906 r. o ubezpieczeniu pensyjnym funkcjonariuszów (Dz. u. p. austr. Nr 1 z 1907 r.) w brzmieniu obowiązującym,

- c) nie uchylone dotychczas przepisy rozporządzenia Ministra b. dzielnicy pruskiej z dnia 17 listopada 1920 r. w sprawie organizacji ubezpieczenia urzędników prywatnych (Dz. Urz. Min. b. dziel. pruskiej Nr 81, poz. 553),
- d) ustawa z dnia 24 czerwca 1925 r. o przekazaniu Wojewódzkiemu Urzędowi Ubezpieczeń w Katowicach czynności Wyższego Sądu Rozjemczego w sprawach ubezpieczeń funkcjonariuszów prywatnych (Dz. U. Śl. Nr 10, poz. 24),
- e) nie uchylone dotychczas przepisy ustawy z dnia 20 grudnia 1911 r. o ubezpieczeniu funkcjonariuszów prywatnych (Dz. U. Rzeszy str. 989 i nast.),
- f) rozporządzenie cesarskie z dnia 21 czerwca 1913 r. o toku czynności i postępowaniu sądów rozjemczych dla spraw ubezpieczenia funkcjonariuszów prywatnych (Dz. U. Rzeszy str. 329 i nast.),
- g) rozporządzenie cesarskie z dnia 21 czerwca 1913 r. o toku czynności i postępowaniu Wyższego Sądu Rozjemczego dla spraw ubezpieczenia funkcjonariuszów prywatnych (Dz. U. Rzeszy str. 431 i nast.);
- 4) a) w tytule VII pruskiej powszechnej ustawy górniczej w brzmieniu obwieszczenia pruskiego Ministerstwa Handlu i Przemysłu z dnia 17 czerwca 1912 r. (Zb. u. prusk. str. 137 i nast.), „ustawa o bractwach górniczych”, §§ 58 i 70—84,
- b) rozporządzenie z dnia 8 grudnia 1913 r. o postępowaniu rozjemczym w sporach ubezpieczenia w bractwach górniczych (Zb. u. prusk. str. 403 i nast.),
- c) rozporządzenie z dnia 8 grudnia 1913 r. o postępowaniu przed Wyższym Sądem Rozjemczym dla spraw bractw górniczych (Zb. u. prusk. str. 420 i nast.);
- 5) w ustawie z dnia 16 marca 1933 r. o Funduszu Pracy (Dz. U. R. P. Nr 22, poz. 163) w brzmieniu nadanym rozporządzeniem Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 24 października 1934 r. (Dz. U. R. P. Nr 94, poz. 849), art. 11 ust. (4).

Art. 416. W ustawie z dnia 28 marca 1933 r. o ubezpieczeniu społecznym (Dz. U. R. P. Nr 51, poz. 396) w brzmieniu nadanym rozporządzeniem Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 24 października 1934 r. (Dz. U. R. P. Nr 95, poz. 855) wprowadza się zmiany następujące:

- 1) w art. 33 ust. (1) otrzymuje brzmienie:
„Członek rady traci mandat w razie przyjęcia mandatu do rady Zakładu Ubezpieczeń Społecznych albo pełnienia czynności ławnika sądu ubezpieczeń społecznych, wreszcie jeżeli zachodzą inne okoliczności pozbawiające biernego prawa wyborczego” (art. 29 i 30).”;
- 2) w art. 54 ust. (9) skreśla się, a ust. (10) otrzymuje numerację ust. (9) i następujące brzmienie:
„(9) Przepisy o postępowaniu komisji rozjemczej wydaje Minister Opieki Społecznej w drodze rozporządzenia.”;
- 3) w art. 102 ust. (4) otrzymuje brzmienie:
„Spory między ubezpieczalniami lub działającymi na obszarze górnośląskiej części województwa śląskiego kasami chorych a Zakładem Ubezpieczeń Społecznych (Funduszem Ubezpieczenia od wypadków w zatrudnieniu i chorób zawodowych) z tytułu rozrachunku rozstrzygają sądy ubezpieczeń społecznych.”;
- 4) w art. 255 dodaje się ust. (2) w brzmieniu następującym:
„(2) Władza nadzorcza nie może unieważniać ani zawieszać tych decyzji i uchwał instytucji ubezpieczeń społecznych, od których służy prawo skargi do sądów ubezpieczeń społecznych.”;

5) art. 284 otrzymuje brzmienie:

- „(1) Kary wymienione w art. 277 nakłada ubezpieczalnia społeczna.
- (2) Do orzekania w sprawach o przestępstwa, określone w art. 269—276 i 279, powołane są władze administracji ogólnej.
- (3) Do orzekania w sprawach o inne przestępstwa, określone w części VIII ustawy niniejszej, powołane są sądy powszechne.”

Art. 418. W rozporządzeniu Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 16 marca 1928 r. o umowie o pracę pracowników umysłowych (Dz. U. R. P. Nr 35, poz. 323) wprowadza się zmiany następujące:

1) art. 19 otrzymuje brzmienie:

„W razie niemożności pełnienia przez pracownika obowiązków wskutek choroby lub nieszczęśliwego wypadku, jeżeli one nie zostały wywołane rozmyślnie, wskutek powołania go do ćwiczeń wojskowych rezerwy lub pełnienia obowiązków sędziego przysięgłego, ławnika sądu pracy albo ławnika sądu ubezpieczeń społecznych, albo też wskutek wykluczenia go od zajęć przez władzę sanitarną dla zapobieżenia rozwłoczeniu choroby zaraźliwej — pracownik zachowuje przez okres trzechmiesięczny prawo do wynagrodzenia w całości, chyba że w ciągu trzech miesięcy umowa o pracę ulegnie rozwiązaniu wskutek upływu czasu, wskutek ukończenia okresu wykonania określonej roboty, na który umowę zawarto, lub wskutek wypowiedzenia, dokonanego przed zaistnieniem jednej z przyczyn wyżej wymienionych.

Pracodawca może z wynagrodzenia strącać kwoty, jakie pracownik otrzyma ze Skarbu Państwa w czasie ćwiczeń wojskowych, pełnienia obowiązków sędziego przysięgłego, ławnika sądu pracy lub ławnika sądu ubezpieczeń społecznych, albo też wykluczenia go od zajęć przez władzę sanitarną. W razie choroby lub nieszczęśliwego wypadku pracodawca może z wynagrodzenia strącać te kwoty, jakie pracownik otrzyma w gotówce z tytułu ubezpieczenia prawnopublicznego.”;

2) art. 29 otrzymuje brzmienie:

„Wypowiedzenie przez pracodawcę umowy o pracę nie może nastąpić podczas urlopu, choroby pracownika lub wykluczenia go od zajęć przez władzę sanitarną, o ile choroba lub wykluczenie od zajęć nie trwa dłużej niż trzy miesiące, oraz podczas odbywania ćwiczeń wojskowych i pełnienia obowiązków sędziego przysięgłego, ławnika sądu pracy lub ławnika sądu ubezpieczeń społecznych.

Jeżeli pracownik zachoruje, zostanie wykluczony od zajęć, powołany do ćwiczeń wojskowych lub do pełnienia obowiązków sędziego przysięgłego, ławnika sądu pracy, albo też ławnika sądu ubezpieczeń społecznych, powinien zawiadomić o tym pracodawcę niezwłocznie pod rygorem utracenia uprawnień z ust. 1 artykułu niniejszego wynikających.”

Art. 423. Ustawa niniejsza wchodzi w życie z dniem 1 kwietnia 1940 r., a co do spraw z zakresu zabezpieczenia robotników na wypadek bezrobocia — z dniem 1 kwietnia 1941 r.”;

2) art. 2—4 dekretu z dnia 1 marca 1946 r. o zmianie prawa o sądach ubezpieczeń społecznych (Dz. U. Nr 12, poz. 76) w brzmieniu:

„Art. 2. W sprawach należących w myśl przepisów prawa o sądach ubezpieczeń społecznych do właściwości tych sądów, wszczętych przed dniem wejścia w życie tego prawa, a do dnia wejścia w życie niniejszego dekretu nie ukończonych, strony mogą w ciągu dwóch miesie-

cy od dnia wejścia w życie niniejszego dekretu złożyć pisemne oświadczenie, że wniesiony środek prawny w dalszym ciągu popierają.

Oświadczenie złożyć należy:

- 1) w sprawach objętych art. 401 prawa o sądach ubezpieczeń społecznych we właściwym okręgowym sądzie ubezpieczeń społecznych, z tym że w sprawach wniesionych do b. Sądu Rozjemczego we Lwowie i do b. Sądu Polubownego we Lwowie właściwy będzie do przyjęcia oświadczenia i do rozpoznania sprawy Okręgowy Sąd Ubezpieczeń Społecznych w Krakowie,
- 2) w sprawach objętych art. 403 powołanego prawa we właściwym urzędzie wojewódzkim, z tym że w sprawach wniesionych do b. Urzędów Wojewódzkich: Nowogródzkiego, Poleskiego, Wileńskiego i Wołyńskiego właściwy będzie do przyjęcia oświadczenia i do rozpoznawania sprawy Urząd Wojewódzki Warszawski, w sprawach wniesionych do b. Urzędów Wojewódzkich: Lwowskiego, Stanisławowskiego i Tarnopolskiego właściwy będzie Urząd Wojewódzki Krakowski.

Niezłożenie oświadczenia w terminie określonym w ust. 1, jak również złożenie oświadczenia przeczącego uważa się za odstąpienie od środka prawnego i powoduje umorzenie postępowania.

Przepisy art. 1 dekretu z dnia 6 czerwca 1945 r. o uzupełnieniu przepisów kodeksu postępowania cywilnego (Dz. U. R. P. Nr 25, poz. 149) mają analogiczne zastosowanie w postępowaniu przed sądami ubezpieczeń społecznych i przed władzami administracji ogólnej, z tym że właściwa do przeprowadzenia postępowania przewidzianego tym dekretem będzie władza właściwa w myśl ust. 2 niniejszego dekretu.

Art. 3. Wykonanie niniejszego dekretu porucza się Ministrom Sprawiedliwości oraz Pracy i Opieki Społecznej w porozumieniu z właściwymi ministrami.

Art. 4. Dekret niniejszy wchodzi w życie z dniem ogłoszenia."

- 3) art. 2—10 ustawy z dnia 17 lutego 1960 r. o zmianie prawa o sądach ubezpieczeń społecznych (Dz. U. Nr 11, poz. 70 i Nr 54, poz. 309) w brzmieniu:

„Art. 2. § 1. W sprawach toczących się w pierwszej instancji w dniu wejścia w życie niniejszej ustawy stosuje się przepisy postępowania ze zmianami przewidzianymi w niniejszej ustawie.

§ 2. Sprawy zakończone w pierwszej instancji w dniu wejścia w życie niniejszej ustawy podlegają rozpoznaniu w drugiej instancji według przepisów dotychczasowych. Jednakże w razie przekazania sprawy przez Trybunał Ubezpieczeń Społecznych sądowi pierwszej instancji sprawy takie podlegają dalszemu rozpoznaniu według nowych przepisów.

Art. 3. § 1. Do czasu ustawowego unormowania nadzoru Sądu Najwyższego nad orzecznictwem wszystkich sądów nadzwyczajne skargi rewizyjne od orzeczeń sądów ubezpieczeń społecznych (art. 376) rozpoznaje Trybunał Ubezpieczeń Społecznych.

§ 2. Trybunał Ubezpieczeń Społecznych rozpoznaje nadzwyczajne skargi rewizyjne od orzeczeń okręgowych sądów ubezpieczeń w składzie trzech sędziów, a od orzeczeń Trybunału — w składzie siedmiu sędziów.

§ 3. Nadzwyczajną skargę rewizyjną wnosi się bezpośrednio do Trybunału Ubezpieczeń Społecznych, który na wniosek organu określonego w art. 376 może wstrzymać na posiedzeniu niejawnym wykonanie zaskarżonego orze-

czenia aż do czasu rozstrzygnięcia sprawy. Wniosek o wstrzymanie podlega rozpatrzeniu w ciągu miesiąca od dnia otrzymania.

§ 4. W sprawach, w których nadzwyczajną skargę rewizyjną wniósł Prokurator Generalny Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej, w rozprawie przed Trybunałem Ubezpieczeń Społecznych może wziąć udział prokurator.

Art. 4. § 1. Jeżeli złożenie nadzwyczajnej skargi rewizyjnej od orzeczenia Trybunału Ubezpieczeń Społecznych nastąpiło po upływie jednego roku od wydania orzeczenia, Trybunał Ubezpieczeń Społecznych nie może ani uchylić, ani zmienić zaskarżonego orzeczenia i ogranicza się wówczas bądź do oddalenia skargi, bądź do stwierdzenia, że zaskarżone orzeczenie zostało wydane z pogwałceniem przepisów prawa.

§ 2. Trybunał Ubezpieczeń Społecznych uchyla jednak orzeczenie bez względu na termin złożenia nadzwyczajnej skargi rewizyjnej, jeżeli sprawa nie podlega orzecznictwu sądów ubezpieczeń społecznych.

Art. 5. § 1. Od orzeczeń Trybunału Ubezpieczeń Społecznych wydanych przed dniem wejścia w życie niniejszej ustawy termin roczny przewidziany w art. 4 § 1 niniejszej ustawy liczy się od dnia wejścia jej w życie.

§ 2. Do orzeczeń zapadłych przed dniem wejścia w życie niniejszej ustawy w sprawach objętych art. 2 prawa o sądach ubezpieczeń społecznych ma zastosowanie art. 4 § 2 niniejszej ustawy.

Art. 6. Ławnicy okręgowych sądów ubezpieczeń społecznych, działający w dniu wejścia w życie ustawy, zachowują mandaty na czas od dnia 1 stycznia 1960 r. do czasu otrzymania zawiadomienia od prezesa okręgowego sądu ubezpieczeń społecznych o wygaśnięciu ich mandatów wskutek objęcia stanowisk przez ławników wybranych w 1961 r.

Art. 7. § 1. Do dnia 31 grudnia 1962 r. Minister Sprawiedliwości może delegować asesora sądu powszechnego do okręgowego sądu ubezpieczeń społecznych, choćby nie odbył on uprzednio aplikacji w takim sądzie (art. 39 § 3).

§ 2. Do dnia 31 grudnia 1962 r. Minister Sprawiedliwości może na oznaczony czas powierzyć pełnienie ogółu czynności sędziowskich w okręgowym sądzie ubezpieczeń społecznych asesorowi sądu powszechnego, który wykonywał na tym stanowisku co najmniej przez rok ogółu czynności sędziowskich.

Art. 8. Do czasu wydania przepisów wykonawczych na podstawie niniejszej ustawy pozostają w mocy dotychczasowe przepisy, jeżeli nie są sprzeczne z niniejszą ustawą.

Art. 9. Upoważnia się Ministra Sprawiedliwości do ogłoszenia w drodze obwieszczenia jednolitego tekstu ustawy z dnia 28 lipca 1939 r. — Prawo o sądach ubezpieczeń społecznych (Dz. U. Nr 71, poz. 476) z uwzględnieniem późniejszych zmian oraz zmian wynikających z niniejszej ustawy oraz innych przepisów prawnych ogłoszonych przed wydaniem jednolitego tekstu, z zastosowaniem w jednolitym tekście kolejnej numeracji tytułów, działów, rozdziałów, oddziałów, artykułów, paragrafów i punktów.

Art. 10. Ustawa wchodzi w życie w czternaście dni po jej ogłoszeniu".

3. Powołane w ust. 2 pkt 3 obwieszczenia przepisy prawa o sądach ubezpieczeń społecznych są oznaczone według numeracji zastosowanej w tekście jednolitym.

Minister Sprawiedliwości: M. Rybicki

Załącznik do obwieszczenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 21 czerwca 1961 r. (poz. 215).

USTAWA

z dnia 28 lipca 1939 r.

Prawo o sądach ubezpieczeń społecznych.

CZĘŚĆ I.

Właściwość i ustrój sądów ubezpieczeń społecznych.

Dział I.

Właściwość.

Art. 1. Sądy ubezpieczeń społecznych sprawują wymiar sprawiedliwości w sporach o świadczenia pieniężne z zakresu zaopatrzenia emerytalnego pracowników i ich rodzin oraz w innych sprawach przekazanych im odrębnymi przepisami.

Art. 2. § 1. Do właściwości sądów ubezpieczeń społecznych nie należą:

- 1) spory o roszczenia regresowe między organami rentowymi a zakładami pracy i osobami trzecimi,
- 2) sprawy, w których decyzja należy do swobodnego uznania organu rentowego,
- 3) sprawy o przeliczenie na walutę polską świadczeń przyznanych przez instytucje zagraniczne oraz sprawy o przeliczenie na walutę obcą świadczeń przyznanych przez polskie organy rentowe.

§ 2. Do właściwości sądów ubezpieczeń społecznych nie należy także wykładnia postanowień umów, układów i porozumień międzynarodowych w zakresie zaopatrzeń emerytalnych w sprawach o świadczenia pieniężne przysługujące od polskich organów rentowych, o ile postanowienia tych umów, układów i porozumień międzynarodowych przekazują wyjaśnianie trudności wynikłych przy ich wykonywaniu innym organom.

Art. 3. § 1. Skargi do sądów ubezpieczeń społecznych można wnosić na decyzje organów rentowych oraz na orzeczenia innych organów, z których wynikają skutki prawne dla zainteresowanych i w przypadku przewidzianym w art. 196 § 3, jeżeli prawo niniejsze lub inne przepisy nie wyłączają skargi.

§ 2. Organami rentowymi w rozumieniu prawa niniejszego są organy administracji państwowej właściwe do wydawania decyzji w sprawach rent i zaopatrzeń.

Dział II.

Ustrój.

Rozdział I.

Przepisy ogólne.

Art. 4. § 1. Powołuje się:

- 1) okręgowe sądy ubezpieczeń społecznych,
- 2) Trybunał Ubezpieczeń Społecznych w Warszawie.

§ 2. Sądy ubezpieczeń społecznych wydają wyroki w imieniu Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej.

Art. 5. § 1. Ilekroć w prawie niniejszym użyto określeń „sąd(y) ubezpieczeń społecznych” lub „sąd(y)”, dotyczą one wszystkich sądów wymienionych w art. 4 § 1.

§ 2. W przepisach prawa niniejszego przez wyrażenie „sędzia” rozumie się także prezesów i wiceprezesów sądów ubezpieczeń społecznych, jeżeli z danego przepisu nie wynika inaczej.

Art. 6. § 1. Językiem sądowym jest język polski.

§ 2. W sprawie używania innych języków w okręgowych sądach ubezpieczeń społecznych stosuje się odpowiednio przepisy obowiązujące w sądownictwie powszechnym.

Art. 7. § 1. Poszczególne okręgowe sądy ubezpieczeń społecznych tworzy i znosi rozporządzeniami Minister Sprawiedliwości po zasięgnięciu opinii Prezesa Zakładu Ubezpieczeń Społecznych.

§ 2. Rozporządzenie tworzące okręgowy sąd ubezpieczeń społecznych określa jego siedzibę i okręg.

§ 3. Zmiany siedziby i granic okręgów poszczególnych okręgowych sądów ubezpieczeń społecznych dokonuje rozporządzeniami Minister Sprawiedliwości po zasięgnięciu opinii Prezesa Zakładu Ubezpieczeń Społecznych.

Rozdział II.

Okręgowe sądy ubezpieczeń społecznych.

Art. 8. Okręgowe sądy ubezpieczeń społecznych rozpoznają w pierwszej instancji sprawy należące do właściwości sądów ubezpieczeń społecznych.

Art. 9. Okręgowy sąd ubezpieczeń społecznych składa się z prezesa, sędziów i ławników, a w miarę potrzeby także z jednego lub więcej wiceprezesów.

Art. 10. Okręgowe sądy ubezpieczeń społecznych mogą dzielić się na wydziały na zasadach określonych w regulaminie wewnętrznego urzędowania okręgowych sądów ubezpieczeń społecznych.

Art. 11. Jeżeli prawo niniejsze nie stanowi inaczej, okręgowe sądy ubezpieczeń społecznych orzekają w kolegiach składających się z jednego sędziego jako przewodniczącego i dwóch ławników.

Art. 12. Okręgowe sądy ubezpieczeń społecznych orzekają jednoosobowo bez udziału ławników w sprawach:

- 1) o renty i zaopatrzenia dla członków rodzin pozostałych po rencistach, jeżeli świadczenia te nie są uzależnione od niezdolności do wykonywania zatrudnienia;
- 2) o świadczenia jednorazowe i dodatki do rent;
- 3) o zawieszenie prawa do świadczeń i ustalenie wysokości renty wyrównawczej;
- 4) o ponowne ustalenie wysokości świadczeń w związku ze zmianą ich podstawy wymiaru;
- 5) o wstrzymanie wypłaty świadczeń w związku ze zbiegiem prawa do dwóch lub więcej świadczeń;
- 6) o ponowne ustalenie świadczeń na skutek zmiany przepisów.

Art. 13. § 1. W sprawach, w których od orzeczenia okręgowego sądu ubezpieczeń społecznych nie służy skarga rewizyjna, przewodniczący kolegium orzekającego (art. 11) lub sędzia orzekający (art. 12) może przedstawić w toku postępowania zagadnienie prawne, budzące wątpliwości, wraz ze swą opinią do rozstrzygnięcia Trybunałowi Ubezpieczeń Społecz-

nym. Trybunał rozstrzyga przekazane mu zagadnienie na posiedzeniu niejawnym w kolegium określonym w art. 17, po wysłuchaniu wniosku rzecznika interesu publicznego lub złożeniu przez niego oświadczenia, iż nie zamierza złożyć wniosku.

§ 2. Jeżeli w sprawie, w której od orzeczenia okręgowego sądu ubezpieczeń społecznych nie służy skarga rewizyjna, sąd ten zamierza odstąpić od zasady prawnej wpisanej do księgi zasad prawnych Trybunału Ubezpieczeń Społecznych — wówczas przedstawia zagadnienie prawne wraz ze swą opinią do rozstrzygnięcia Trybunałowi.

§ 3. Rozstrzygnięcie Trybunału Ubezpieczeń Społecznych wiąże w danej sprawie okręgowy sąd ubezpieczeń społecznych.

Rozdział III.

Trybunał Ubezpieczeń Społecznych.

Art. 14. Trybunał Ubezpieczeń Społecznych:

- 1) rozstrzyga środki odwoławcze od orzeczeń okręgowych sądów ubezpieczeń społecznych;
- 2) wyjaśnia przepisy prawne, które budzą wątpliwości lub których stosowanie wywołało rozbieżność w orzecznictwie;
- 3) orzeka w innych sprawach, przekazanych mu przez przepisy prawa.

Art. 15. Trybunał Ubezpieczeń Społecznych składa się z prezesa, wiceprezesów i sędziów.

Art. 16. Trybunał Ubezpieczeń Społecznych dzieli się na wydziały na zasadach określonych w regulaminie wewnętrznego urzędowania Trybunału Ubezpieczeń Społecznych.

Art. 17. § 1. Trybunał Ubezpieczeń Społecznych orzeka w kolegiach składających się z trzech sędziów.

§ 2. W składzie tego kolegium orzekającego może brać udział bez prawa przewodniczenia jeden sędzia okręgowego sądu ubezpieczeń społecznych, delegowany do Trybunału Ubezpieczeń Społecznych w trybie określonym w art. 54.

Art. 18. § 1. Kolegium orzekające Trybunału Ubezpieczeń Społecznych, określone w art. 17, może przekazać zagadnienie prawne budzące wątpliwość do rozstrzygnięcia kolegium siedmiu sędziów, po czym uchwaloną zasadę można wpisać do księgi zasad prawnych.

§ 2. Jeżeli w innej sprawie jakiegokolwiek kolegium orzekającego zamierza odstąpić od zasady prawnej, wpisanej do księgi, wówczas przedstawia daną zasadę do rozstrzygnięcia zgromadzeniu ogólnemu Trybunału Ubezpieczeń Społecznych, po czym uchwaloną zasadę wpisuje się do księgi zasad prawnych.

§ 3. Odstąpienie od zasady prawnej, ustalonej przez zgromadzenie ogólne, nastąpić może tylko w drodze ponownego rozstrzygnięcia zgromadzenia ogólnego.

§ 4. Uchwały kolegium siedmiu sędziów oraz zgromadzenia ogólnego zapadają po wysłuchaniu wniosku rzecznika interesu publicznego.

Art. 19. § 1. Trybunał Ubezpieczeń Społecznych wyjaśnia przepisy prawne na wniosek Ministra Sprawiedliwości, prezesa Trybunału Ubezpieczeń Społecznych lub rzecznika interesu publicznego na zgromadzeniu ogólnym.

§ 2. Uchwały zgromadzenia ogólnego zapadają po wysłuchaniu wniosku rzecznika interesu publicznego.

§ 3. Uchwały zgromadzenia ogólnego wpisuje się do księgi zasad prawnych.

Art. 20. § 1. Wydziałem Trybunału Ubezpieczeń Społecznych kieruje wiceprezes Trybunału.

§ 2. Prezes Trybunału Ubezpieczeń Społecznych może kierować jednym z wydziałów Trybunału oraz przewodniczyć każdemu kolegium orzekającemu.

Art. 21. § 1. Zgromadzenie ogólne Trybunału Ubezpieczeń Społecznych składa się z wszystkich sędziów tego Trybunału, z wyłączeniem wszakże sędziów delegowanych (art. 54). Sędziowie są obowiązani brać udział w posiedzeniach zgromadzenia ogólnego.

§ 2. Na zgromadzeniu ogólnym przewodniczy prezes Trybunału Ubezpieczeń Społecznych lub jego zastępca (art. 27).

§ 3. Do powzięcia uchwał zgromadzenia ogólnego wymagana jest obecność przynajmniej trzech czwartych jego członków. Uchwały zapadają większością głosów. Przewodniczący głosuje na równi z innymi członkami; w razie równości głosów przeważa głos przewodniczącego.

Art. 22. Prócz spraw, wymienionych w art. 18 § 2 i w art. 19 § 1, zgromadzenia ogólne rozpoznają sprawy przekazane im innymi przepisami oraz te sprawy z zakresu administracji sądowej, co do których prezes Trybunału Ubezpieczeń Społecznych zażąda opinii zgromadzenia ogólnego.

Art. 23. § 1. Najpóźniej w listopadzie każdego roku zgromadzenie ogólne Trybunału Ubezpieczeń Społecznych wybiera na rok następny ze swego grona dwóch członków i dwóch zastępców do kolegium administracyjnego, w skład którego wchodzi ponadto prezes Trybunału jako przewodniczący oraz powołany przez niego jeden członek zgromadzenia ogólnego.

§ 2. Kolegium administracyjne rozpoznaje sprawy w pełnym składzie. Przewodniczący głosuje na równi z innymi członkami. Uchwały zapadają większością głosów. W razie równości głosów przeważa głos przewodniczącego.

Art. 24. § 1. Kolegium administracyjne najpóźniej w listopadzie każdego roku ustala zarówno dla Trybunału Ubezpieczeń Społecznych, jak i dla poszczególnych okręgowych sądów ubezpieczeń społecznych podział czynności na rok następny lub na okres dłuższy, jeżeli szczególne akty ustawodawcze to stanowią, a w razie potrzeby — także w ciągu roku.

§ 2. Podział czynności obejmuje również ustalanie zastępstw, tudzież wyznaczanie składu kolegium sędziowskiego, powołanego do orzekania w sprawach określonych w art. 65 § 2 lit. c) prawa o ustroju sądów powszechnych.

§ 3. Podział czynności we wszystkich sądach ubezpieczeń społecznych następuje na podstawie wniosku prezesa Trybunału Ubezpieczeń Społecznych, jednak podział czynności w poszczególnych okręgowych sądach ubezpieczeń społecznych następuje po rozpoznaniu wniosków prezesów tych sądów.

§ 4. Prezes Trybunału Ubezpieczeń Społecznych oznacza zakres czynności własny i wiceprezesów Trybunału.

Art. 25. § 1. Trybunał Ubezpieczeń Społecznych wydaje zbiór swoich orzeczeń, zawierających rozstrzygnięcia zasadniczych zagadnień prawnych.

§ 2. Materiał prawny do orzecznictwa zbiera i ewidencję orzecznictwa prowadzi sekcja orzecznictwa złożona co najmniej z jednego sędziego Trybunału Ubezpieczeń Społecznych oraz osoby posiadającej kwalifikacje na stanowisko sędziego okręgowego sądu ubezpieczeń społecznych. Regulamin Trybunału Ubezpieczeń Społecznych może powierzyć sekcji orzecznictwa i inne czynności pomocnicze.

Rozdział IV.

Administracja sądowa i nadzór.

Art. 26. Czynności administracji sądowej pełnią prezesi sądów ubezpieczeń społecznych. Mogą oni powoływać do współdziałania w czynnościach administracyjnych, nie wyłączając nadzorczych, swoich zastępców, a w poszczególnych przypadkach — sędziów.

Art. 27. § 1. Zastępcą prezesa sądu ubezpieczeń społecznych jest najstarszy służbą wiceprezes lub sędzia.

§ 2. W razie przerwy w urzędowaniu prezesa sądu ubezpieczeń społecznych zastępcę może wyznaczyć:

- 1) Minister Sprawiedliwości — w stosunku do wszystkich sądów ubezpieczeń społecznych, spośród sędziów tego samego albo innego równorzędnego sądu ubezpieczeń społecznych lub Trybunału Ubezpieczeń Społecznych;
- 2) prezes Trybunału Ubezpieczeń Społecznych — w stosunku do okręgowych sądów ubezpieczeń społecznych, spośród sędziów tego samego sądu.

Art. 28. O starszeństwie służbowym wiceprezesów lub sędziów sądów ubezpieczeń społecznych, zajmujących stanowiska równorzędne w tym samym sądzie, rozstrzyga dzień nominacji na dane stanowisko, a w razie równoczesnego mianowania — dane w kolejności następującej:

- 1) czas spędzony na stanowisku sędziowskim;
- 2) czas służby państwowej, liczony jednak nie wcześniej, jak od ukończenia studiów prawniczych z przepisanyymi egzaminami,
- 3) wiek.

Art. 29. Nadzór nad sądami ubezpieczeń społecznych oraz nad sędziami i ławnikami pełnią:

- 1) prezes sądu ubezpieczeń społecznych — nad swoim sądem;
- 2) prezes Trybunału Ubezpieczeń Społecznych — także nad wszystkimi okręgowymi sądami ubezpieczeń społecznych.

Art. 30. § 1. Nadzór naczelnny nad wszystkimi sądami ubezpieczeń społecznych oraz nad sędziami i ławnikami sprawuje Minister Sprawiedliwości.

§ 2. Minister Sprawiedliwości wykonywa nadzór ten osobiście, przez Podsekretarza Stanu lub przez delegowanych sędziów instancji równorzędnej lub wyższej sądów ubezpieczeń społecznych lub sądów powszechnych.

Art. 31. § 1. Osoby powołane do nadzoru (art. 26, 29, 30) mają prawo żądać wyjaśnień, wglądać w czynności i usuwać oczywiste usterki oraz z powodu dostrzeżonych przewinień kierować sprawy do sądu dyscyplinarnego, nadto Minister Sprawiedliwości oraz prezesi sądów ubezpieczeń społecznych co do sądów podległych ich nadzorowi mają prawo uchylać zarządzenia administracyjne niezgodne z prawem oraz zarządzenia niezgodne z regulaminami lub innymi przepisami porządkowymi.

§ 2. Osoby powołane do nadzoru mogą być obecne na rozprawie toczącej się przy drzwiach zamkniętych.

§ 3. Prezesi sądów ubezpieczeń społecznych w granicach służącego im nadzoru, tudzież Minister Sprawiedliwości mogą w razie dostrzeżenia uchybienia zwrócić na nie uwagę oraz żądać usunięcia skutków uchybienia.

§ 4. Nadzór nie może wkraczać w dziedzinę, w której w myśl Konstytucji sędziowie są niezawisli.

Art. 32. Do pracowników sądowych stosuje się przepisy o nadzorze służbowym, zawarte w ustawie o państwowej służbie cywilnej.

Art. 33. § 1. Minister Sprawiedliwości kontroluje działalność służbową władz powołanych do nadzoru, deleguje osoby wymienione w art. 30 § 2 do okresowych wizytacji sądów ubezpieczeń społecznych oraz czuwa nad wykonaniem wydanych w drodze nadzoru zarządzeń.

§ 2. Minister Sprawiedliwości wydaje przepisy co do okresowych wizytacji okręgowych sądów ubezpieczeń społecznych przez prezesa, wiceprezesów lub sędziów Trybunału Ubezpieczeń Społecznych.

Art. 34. Trybunał Ubezpieczeń Społecznych o spostrzeżonych przez siebie usterkach w urzędowaniu okręgowego sądu ubezpieczeń społecznych zawiadamia prezesa danego sądu.

Art. 35. § 1. Trybunał Ubezpieczeń Społecznych w razie dostrzeżenia przy rozstrzygnięciu środków odwoławczych od orzeczeń okręgowych sądów ubezpieczeń społecznych oczywiście obraży przepisów ustawowych w postępowaniu tych sądów, władny jest — niezależnie od uprawnień służących mu z mocy przepisów o postępowaniu — stwierdzić uchybienie i wytknąć je danemu okręgowemu sądowi ubezpieczeń społecznych. Na żądanie okręgowy sąd ubezpieczeń społecznych obowiązany jest udzielić wyjaśnień. Stwierdzenie i wytknięcie uchybienia nie ma wpływu na daną sprawę.

§ 2. O wytknięciu uchybienia Trybunał Ubezpieczeń Społecznych zawiadamia prezesa właściwego okręgowego sądu ubezpieczeń społecznych, a w wypadkach ważniejszych — ponadto Ministra Sprawiedliwości.

Art. 36. § 1. Regulaminy wewnętrznego urzędowania okręgowych sądów ubezpieczeń społecznych i Trybunału Ubezpieczeń Społecznych wydaje w drodze rozporządzeń Minister Sprawiedliwości.

§ 2. Minister Sprawiedliwości po zasięgnięciu opinii Prezesa Zakładu Ubezpieczeń Społecznych oznacza w drodze rozporządzenia, po upływie jakiego czasu i pod jakimi warunkami akta spraw sądowych będą w całości lub w części niszczone lub przekazywane organom rentowym albo archiwom państwowym.

Rozdział V.

Sekretariaty sądów ubezpieczeń społecznych i pracownicy sądowi.

Art. 37. Sekretariaty sądów ubezpieczeń społecznych składają się z sekretarzy sądowych, pracowników kancelaryjnych oraz innych pracowników.

Art. 38. Do osób wymienionych w artykule poprzedzającym stosuje się odpowiednio przepisy art. 154—156 prawa o ustroju sądów powszechnych.

Rozdział VI.

Aplikanci i asesory sądowi.

Art. 39. § 1. Aplikant sądowy po odbyciu jednorocznej aplikacji w sądach powszechnych może być na pozostały okres aplikacji oddelegowany przez Ministra Sprawiedliwości do okręgowego sądu ubezpieczeń społecznych. Do aplikantów oddelegowanych do okręgowych sądów ubezpieczeń społecznych stosuje się przepisy prawa o ustroju sądów powszechnych o aplikantach.

§ 2. Minister Sprawiedliwości określi w drodze rozporządzenia szczegółowe zasady dotyczące organizacji aplikacji sądowej oraz egzaminu sędziowskiego dla aplikantów odbywających aplikację również w okręgowym sądzie ubezpieczeń społecznych.

§ 3. Minister Sprawiedliwości może delegować do okręgowego sądu ubezpieczeń społecznych asesora sądowego, który odbył również aplikację w takim sądzie.

§ 4. Minister Sprawiedliwości może powierzyć asesorowi na oznaczony czas w okresie pierwszego roku asesury pełnienie czynności sędziowskich przewidzianych w art. 206, a po upływie roku może powierzyć mu na oznaczony czas pełnienie ogółu czynności sędziowskich. W zakresie orzekania asesor podlega tylko ustawie.

Rozdział VII.

Biegli sądowi, tłumacze przysięgli.

Art. 40. § 1. Przy sądach ubezpieczeń społecznych mogą być ustanowieni biegli sądowi. Bliższe w tym względzie prze-

pisy oraz zasady wynagrodzenia określa rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości, wydane po zasięgnięciu opinii Prezesa Zakładu Ubezpieczeń Społecznych.

§ 2. Czynności tłumaczy przysięgłych przy sądach ubezpieczeń społecznych pełnią tłumacze przysięgli, ustanowieni przy sądach powszechnych.

§ 3. W drodze przepisów, o których mowa w § 1, może być wprowadzony komisyjny tryb badań lekarskich w zakresie orzecznictwa inwalidzkiego.

Rozdział VIII.

Spory o właściwość między sądami ubezpieczeń społecznych a innymi sądami i organami administracji państwowej.

Art. 41. § 1. Spory o właściwość między sądami ubezpieczeń społecznych a organami administracji państwowej rozstrzyga Trybunał Ubezpieczeń Społecznych.

§ 2. Orzeczenie Trybunału Ubezpieczeń Społecznych w sprawie właściwości wiąże w danej sprawie sądy ubezpieczeń społecznych.

§ 3. Spór o właściwość jest niedopuszczalny z chwilą uprawomocnienia się orzeczenia sądu ubezpieczeń społecznych.

Art. 42. § 1. Spory o właściwość między sądami ubezpieczeń społecznych a sądami powszechnymi rozstrzyga sąd przełożony nad sądem powszechnym. Prawomocne orzeczenie sądu powszechnego wiąże sąd ubezpieczeń społecznych.

§ 2. Jeżeli sporu o właściwość nie wytoczono, rozstrzyga to orzeczenie sądowe, które się pierwsze uprawomocniło.

Art. 43. Spory powstałe między sądami ubezpieczeń społecznych a sądami powszechnymi wskutek odmowy udzielenia pomocy sądowej przez sąd powszechny rozstrzyga ostatecznie sąd wojewódzki, przełożony nad sądem, do którego zwrócono się o pomoc.

Dział III.

Sędziowie.

Rozdział I.

Niezawisłość sędziowska.

Art. 44. Do sędziów sądów ubezpieczeń społecznych stosuje się odpowiednio przepisy art. 54—56 prawa o ustroju sądów powszechnych.

Rozdział II.

Tryb i warunki mianowania.

Art. 45. Na stanowisko sędziego okręgowego sądu ubezpieczeń społecznych może być powołany ten, kto:

- 1) odpowiada wymaganiom przewidzianym w art. 57 prawa o ustroju sądów powszechnych pod warunkiem odbycia połowy ogólnego okresu aplikacji sądowej w okręgowym sądzie ubezpieczeń społecznych i pracy w charakterze asesora sądowego co najmniej przez rok w takim sądzie lub
- 2) odpowiada wymaganiom art. 57 prawa o ustroju sądów powszechnych i zajmował stanowisko sędziego sądu powiatowego, lub też
- 3) odpowiada wymaganiom art. 57 pkt a) do d) i h) prawa o ustroju sądów powszechnych i zajmował jedno ze stanowisk wymienionych w art. 58 § 1 pkt a), b), c) i d) te-

goż prawa albo też posiada co najmniej pięć lat pracy w zakresie rent i zaopatrzeń w organach administracji państwowej lub w byłych instytucjach ubezpieczeń społecznych.

Art. 46. Na stanowisko sędziego Trybunału Ubezpieczeń Społecznych mogą być powołani sędziowie okręgowego sądu ubezpieczeń społecznych, sędziowie sądu wojewódzkiego spełniający warunki określone w art. 57 prawa o ustroju sądów powszechnych, osoby wymienione w art. 45 pkt 3 z zastrzeżeniem, że ustalony w tym przepisie okres pięcioletni zastępuje się okresem co najmniej lat 10.

Art. 47. Liczba sędziów sądów ubezpieczeń społecznych powołanych spośród osób, które pracowały w zakresie rent i zaopatrzeń w organach administracji państwowej lub w byłych instytucjach ubezpieczeń społecznych, nie może przewyższać połowy ogółu sędziów danego sądu ubezpieczeń społecznych.

Art. 48. Art. 58 § 3 prawa o ustroju sądów powszechnych stosuje się odpowiednio przy powoływaniu sędziów sądów ubezpieczeń społecznych.

Art. 49. § 1. Prezesem lub wiceprezesem okręgowego sądu ubezpieczeń społecznych może być mianowany, kto przez dwa lata pozostawał na stanowisku sędziego co najmniej takiego sądu albo przez trzy lata na stanowisku co najmniej sędziego sądu powiatowego, prokuratora lub wiceprokuratora.

§ 2. Prezesem lub wiceprezesem Trybunału Ubezpieczeń Społecznych może być mianowany, kto co najmniej przez trzy lata pozostawał na stanowisku sędziego tego Trybunału, albo sędziego Sądu Najwyższego, jak również, kto co najmniej przez osiem lat pozostawał na stanowisku sędziowskim w okręgowym sądzie ubezpieczeń społecznych, bądź co najmniej na stanowisku sędziego sądu wojewódzkiego, prokuratora lub wiceprokuratora.

§ 3. Prezesów i wiceprezesów sądów ubezpieczeń społecznych mianuje spośród sędziów i odwołuje Minister Sprawiedliwości po zasięgnięciu opinii Prezesa Zakładu Ubezpieczeń Społecznych.

Art. 50. Nikt nie może zostać sędzią w tym sądzie ubezpieczeń społecznych, w którym jest już sędzią jego małżonek, krewny do czwartego lub powinowaty do drugiego stopnia włącznie. W razie późniejszego powstania powinowactwa między sędziami jednego sądu ubezpieczeń społecznych, sędzia, który zawarł związek małżeński, tworzący powinowactwo, powinien być przeniesiony do innego sądu ubezpieczeń społecznych na równorzędne stanowisko.

Art. 51. Sędziów powołuje Rada Państwa na wniosek Ministra Sprawiedliwości zgłoszony po zasięgnięciu opinii Prezesa Zakładu Ubezpieczeń Społecznych przedstawiony za zgodą Prezesa Rady Ministrów.

Art. 52. W kwestiach stosunku służbowego sędziów sądów ubezpieczeń społecznych stosuje się przepisy art. 61—64 prawa o ustroju sądów powszechnych.

Rozdział III.

Zmiana i zrzeczenie się stanowiska.

Art. 53. § 1. Mianowanie sędziego na inne stanowisko lub przeniesienie go na inne miejsce służbowe może nastąpić tylko za jego zgodą przy odpowiednim zastosowaniu przepisu art. 52.

§ 2. Poza tym do sędziów sądów ubezpieczeń społecznych stosuje się odpowiednio przepisy art. 65 § 2 prawa o ustroju sądów powszechnych, przy czym sądem wyższym w rozumieniu § 2 lit. c) tego artykułu jest w stosunku do okręgowych sądów ubezpieczeń społecznych — Trybunał

Ubezpieczeń Społecznych, a w stosunku do Trybunału — Sąd Najwyższy.

§ 3. Przeniesienie sędziego w przypadkach objętych artykułem niniejszym zarządza Minister Sprawiedliwości.

Art. 54. § 1. Przepisy art. 68 prawa o ustroju sądów powszechnych stosuje się odpowiednio do delegowania sędziów sądów ubezpieczeń społecznych, przy czym prawo delegowania, wymienione w § 2 tego artykułu, służy Prezesowi Trybunału Ubezpieczeń Społecznych, jeżeli chodzi o czynności sędziowskie w jakimkolwiek sądzie ubezpieczeń społecznych.

§ 2. Z zachowaniem przepisów prawa o ustroju sądów powszechnych o delegacji można również delegować sędziów sądów ubezpieczeń społecznych do pełnienia czynności w sądach powszechnych, a do pełnienia czynności w sądach ubezpieczeń społecznych — sędziów sądów powszechnych.

Art. 55. Przepisy art. 66 i 67 prawa o ustroju sądów powszechnych stosuje się odpowiednio do sędziów sądów ubezpieczeń społecznych.

Art. 56. W sprawie odwołania lub zwolnienia sędziego stosuje się przepisy mające zastosowanie do sędziów sądów powszechnych.

Art. 57. W sprawie zrzeczenia się stanowiska przez sędziego sądu ubezpieczeń społecznych stosuje się odpowiednio art. 73 prawa o ustroju sądów powszechnych.

Rozdział IV.

Prawa.

Art. 58. W sprawach powołania sędziego sądu ubezpieczeń społecznych do służby wojskowej oraz praw sędziego stosuje się art. 69 i 75 prawa o ustroju sądów powszechnych.

Rozdział V.

Obowiązki.

Art. 59. Przepisy art. 76—85 prawa o ustroju sądów powszechnych, dotyczące obowiązków związanych ze stanowiskiem sędziowskim, stosuje się odpowiednio do sędziów sądów ubezpieczeń społecznych, przy czym przewidziane w art. 82 § 2 i w art. 83 § 1 tego prawa rozstrzygnięcia należą do właściwości kolegium administracyjnego Trybunału Ubezpieczeń Społecznych.

Rozdział VI.

Tok instancji i terminy składania odwołań.

Art. 60. § 1. Prezes Trybunału Ubezpieczeń Społecznych rozstrzyga w pierwszej instancji, na wniosek prezesów okręgowych sądów ubezpieczeń społecznych, o uprawnieniach służbowych sędziów okręgowych sądów ubezpieczeń społecznych, wynikających z prawa niniejszego. Od orzeczenia prezesa Trybunału Ubezpieczeń Społecznych służy interesowanemu prawo wniesienia odwołania do Ministra Sprawiedliwości.

§ 2. O uprawnieniach wiceprezesów i sędziów Trybunału Ubezpieczeń Społecznych oraz prezesów okręgowych sądów ubezpieczeń społecznych rozstrzyga na wniosek prezesa Trybunału Ubezpieczeń Społecznych Minister Sprawiedliwości.

Art. 61. § 1. Od rozstrzygnięcia kolegium administracyjnego Trybunału Ubezpieczeń Społecznych służy odwołanie do ogólnego zgromadzenia tego Trybunału w terminie siedmiodniowym od dnia podania do wiadomości.

§ 2. Rozstrzygnięcia ogólnego zgromadzenia Trybunału Ubezpieczeń Społecznych są ostateczne i zaskarżeniu nie podlegają.

Art. 62. W przypadkach przewidzianych w art. 60 i 61 stosuje się przepisy kodeksu postępowania administracyjnego.

Rozdział VII.

Odpowiedzialność dyscyplinarna.

Art. 63. § 1. Do orzekania w pierwszej instancji w sprawach dyscyplinarnych przeciwko sędziom, zajmującym stanowiska w okręgowych sądach ubezpieczeń społecznych, powołany jest sąd dyscyplinarny przy Trybunale Ubezpieczeń Społecznych, orzekający w składzie trzech sędziów Trybunału.

§ 2. Sąd dyscyplinarny wyższy oraz Najwyższy Sąd Dyscyplinarny, przewidziane w art. 94 § 1 lit. b) i c) prawa o ustroju sądów powszechnych, pełnią w stosunku do sędziów, zajmujących stanowiska w okręgowych sądach ubezpieczeń społecznych oraz w Trybunale Ubezpieczeń Społecznych, te same funkcje, co w stosunku do sędziów zajmujących stanowiska w sądach powszechnych.

§ 3. Przewodniczącym sądu dyscyplinarnego przy Trybunale Ubezpieczeń Społecznych jest prezes Trybunału.

§ 4. Członków sądu dyscyplinarnego w liczbie czterech, w tym jednego zastępcę przewodniczącego, wybiera ogólne zgromadzenie Trybunału Ubezpieczeń Społecznych.

Art. 64. Rzecznika dyscyplinarnego wyznacza Minister Sprawiedliwości spośród sędziów Trybunału Ubezpieczeń Społecznych.

Art. 65. Przepisy prawa o ustroju sądów powszechnych dotyczące odpowiedzialności dyscyplinarnej sędziów stosuje się odpowiednio do sędziów sądów ubezpieczeń społecznych.

Dział IV.

Ławnicy.

Rozdział I.

Powolywanie i zwalnianie ławników.

Art. 66. § 1. Ławników do okręgowych sądów ubezpieczeń społecznych wybierają na okres trzyletni wojewódzkie rady narodowe (rady narodowe miast wyłączonych z województw) istniejące na obszarze okręgu danego sądu, spośród pracowników odpowiadających warunkom przewidzianym dla ławników w sądach powszechnych.

§ 2. Na ławników okręgowych sądów ubezpieczeń społecznych nie mogą być jednak wybierani pracownicy organów rentowych, osoby orzekające w sprawach rent w innych organach oraz ławnicy sądów powszechnych.

§ 3. Liczbę ławników podlegających wyborowi przez poszczególne rady narodowe określa prezes właściwego okręgowego sądu ubezpieczeń społecznych.

§ 4. W razie znacznego zmniejszenia się w czasie kadencji liczby ławników danego sądu lub w razie zmiany granic okręgu sądu następuje na czas trwania kadencji dodatkowy wybór ławników.

Art. 67. Do trybu przedstawiania kandydatów na ławników, ich wyboru i odwoływania oraz wyznaczania ich do udziału w posiedzeniach sądowych stosuje się odpowiednio przepisy obowiązujące w tym zakresie w sądach powszechnych.

Rozdział II.

Prawa i obowiązki ławników.

Art. 68. § 1. Ławnicy okręgowych sądów ubezpieczeń społecznych są w sprawowaniu swego urzędu ławnika niezawisli i podlegają tylko aktom ustawodawczym.

§ 2. Ławnicy składają przed objęciem urzędu przed przewodniczącym właściwego sądu następujące przyrzeczenie: „Przyrzekam, że na powierzonym mi urzędzie ławnika okręgowego sądu ubezpieczeń społecznych będę sumiennie i gorliwie spełniał powierzone mi obowiązki, poświęcając im całą swą wiedzę i doświadczenie, a sprawiedliwość bezstronnie i zgodnie z przepisami prawa oraz zasadami słuszności wymierzał”.

Art. 69. Ławnicy nie mogą doznawać utrudnień ze strony pracodawców przy pełnieniu swych obowiązków.

Art. 70. § 1. Ławnik powinien strzec powagi sądu i unikać wszystkiego, co mogłoby uchybiać godności jego urzędu lub zachwiać zaufanie do jego bezstronności.

§ 2. W zakresie obowiązku zachowania tajemnicy ławnik jest zrównany z sędzią.

Art. 71. Ławnik obowiązany jest przybyć na posiedzenie sądu, na które został powołany, a jeżeli zajdzie jakakolwiek przeszkoda, powinien natychmiast zawiadomić o tym prezesa sądu oraz złożyć odpowiednie wyjaśnienia i dowody.

Dział V.

Rzecznik interesu publicznego przy Trybunale Ubezpieczeń Społecznych.

Art. 72. § 1. Przy Trybunale Ubezpieczeń Społecznych urzęduje rzecznik interesu publicznego i jego zastępcy.

§ 2. Rzecznik interesu publicznego działa osobiście lub przez swoich zastępców.

Art. 73. Rzecznik interesu publicznego, stosownie do przepisów prawa niniejszego, stoi na straży prawa i dąży do ustalenia w orzecznictwie sądów ubezpieczeń społecznych prawidłowej i jednolitej wykładni przepisów prawnych.

Art. 74. Rzecznika interesu publicznego i jego zastępców powołuje Rada Państwa na wniosek Prezesa Rady Ministrów.

Art. 75. Na stanowisko rzecznika interesu publicznego lub jego zastępcy może być mianowany ten, kto odpowiada warunkom określonym dla sędziego Trybunału Ubezpieczeń Społecznych.

Art. 76. Kierownictwo i nadzór nad działalnością rzecznika interesu publicznego wykonywa Prezes Zakładu Ubezpieczeń Społecznych.

Art. 77. Rzecznik interesu publicznego przedstawia Prezesowi Zakładu Ubezpieczeń Społecznych swoje spostrzeżenia, co do potrzeby zmian lub uzupełnień obowiązujących przepisów prawnych w zakresie ubezpieczeń społecznych.

Art. 78. Jeżeli prawo niniejsze nie stanowi inaczej, do rzecznika interesu publicznego i jego zastępców stosuje się przepisy dotyczące pracowników państwowych.

Art. 79. § 1. Przy rzeczniku interesu publicznego istnieje sekretariat.

§ 2. Do sekretarzy, pracowników kancelaryjnych i innych pracowników sekretariatu rzecznika interesu publicznego stosuje się przepisy dotyczące pracowników państwowych.

Art. 80. Regulamin określający tryb urzędowania rzecznika interesu publicznego wyda Prezes Zakładu Ubezpieczeń Społecznych w uzgodnieniu z Ministrem Sprawiedliwości.

Art. 81. § 1. Rzecznik interesu publicznego i jego zastępcy przy rozprawach używają togi i biretu jako stroju urzędowego.

§ 2. Szczegóły tego stroju, tudzież strój lub odznaki rzecznika interesu publicznego i jego zastępców przy czynnościach urzędowych poza rozprawą zawierać będzie regulamin urzędowania rzecznika interesu publicznego.

Dział VI.

Wydziały zamiejscowe i sesje wyjazdowe.

Rozdział I

Wydziały zamiejscowe.

Art. 82. § 1. Minister Sprawiedliwości po zasięgnięciu opinii Prezesa Zakładu Ubezpieczeń Społecznych może w drodze rozporządzenia tworzyć wydziały zamiejscowe okręgowego sądu ubezpieczeń społecznych.

§ 2. Równocześnie z utworzeniem wydziału zamiejscowego Minister Sprawiedliwości wyznacza członków tego wydziału spośród sędziów właściwego okręgowego sądu ubezpieczeń społecznych, zasięgnąwszy uprzednio opinii kolegium administracyjnego Trybunału Ubezpieczeń Społecznych.

§ 3. Do wydziału zamiejscowego wybiera się osobnych ławników w sposób ustalony dla wyboru ławników do okręgowego sądu ubezpieczeń społecznych (art. 66).

§ 4. Zniesienie wydziału zamiejscowego nastąpić może w drodze rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości, wydanego po zasięgnięciu opinii Prezesa Zakładu Ubezpieczeń Społecznych.

§ 5. Zniesienie wydziału zamiejscowego powoduje przejście sędziów-członków wydziału zamiejscowego do siedziby okręgowego sądu ubezpieczeń społecznych oraz zwolnienie z urzędu ławników wybranych do wydziału zamiejscowego.

Rozdział II

Sesje wyjazdowe.

Art. 83. Okręgowy sąd ubezpieczeń społecznych może spełniać czynności poza swoją siedzibą, a w razie konieczności nawet i poza swoim okręgiem, jeżeli wymaga tego dobro wymiaru sprawiedliwości lub jeżeli przez to oszczędzi się znacznie na kosztach.

CZĘŚĆ II.

Postępowanie.

TYTUŁ I.

Przepisy ogólne.

Dział I.

Sąd.

Rozdział I.

Właściwość miejscowa.

Art. 84. Do rozpoznania skargi właściwy jest okręgowy sąd ubezpieczeń społecznych, w którego okręgu ma siedzibę organ rentowy, który wydał decyzję.

Art. 85. Sąd właściwy w chwili wniesienia skargi pozostaje właściwym aż do ukończenia postępowania, choćby podstawy właściwości zmieniły się w toku sprawy.

Art. 88. § 1. Spory o właściwość między okręgowymi sądami ubezpieczeń społecznych rozstrzyga Trybunał Ubezpieczeń Społecznych.

§ 2. Trybunał orzeka na posiedzeniu niejawnym, może jednak zażądać od stron wyjaśnień oraz przeprowadzić potrzebne dochodzenie.

Rozdział II.

Wyłączenie sędziego, ławnika, rzecznika interesu publicznego i protokolanta.

Art. 87. Sędzia jest wyłączony z samego prawa:

- 1) w sprawach, w których jest stroną albo pozostaje z jedną ze stron w takim stosunku prawnym, że wynik sprawy oddziaływa na jego prawa lub obowiązki;
- 2) w sprawach swego małżonka, krewnych lub powinowatych w prostej linii, krewnych bocznych aż do czwartego stopnia, powinowatych bocznych do stopnia drugiego;
- 3) w sprawach osób związanych z nim z tytułu przysposobienia, opieki lub kurateli;
- 4) w sprawach, w których był lub jest jeszcze pełnomocnikiem jednej ze stron;
- 5) w sprawach, w których brał udział w wydaniu zaskarżonej decyzji administracyjnej lub orzeczenia sądowego.

Art. 88. § 1. Niezależnie od przyczyn wymienionych w artykule poprzedzającym sąd wyłącza sędziego na wniosek strony, jeżeli między sędzią a jedną ze stron, jej ustawowym zastępcą lub pełnomocnikiem zachodzi stosunek osobisty tego rodzaju, że mógłby wywołać uzasadnioną wątpliwość co do bezstronności sędziego.

§ 2. Jeżeli pomimo to strona przystąpiła do rozprawy, może żądać wyłączenia tylko wtedy, gdy uprawdopodobni, że przyczyna wyłączenia dopiero później powstała lub stała się jej znaną.

Art. 89. § 1. Wniosek o wyłączenie sędziego strona zgłasza na piśmie lub ustnie do protokołu w sądzie, w którym sprawa się toczy, uprawdopodobniając przyczyny wyłączenia.

§ 2. Aż do rozstrzygnięcia wniosku o wyłączenie sędzia może spełniać tylko czynności nie cierpiące zwłoki.

Art. 90. Sędzia, który ma podstawę do wyłączenia się, zawiadamia o tym sąd i wstrzymuje się od udziału w sprawie.

Art. 91. O wyłączeniu sędziego rozstrzyga na posiedzeniu niejawnym w składzie trzech sędziów sąd, w którym sprawa się toczy, a gdyby sąd ten mógł wydać postanowienia z powodu braku odpowiedniej liczby sędziów — Trybunał Ubezpieczeń Społecznych, po wysłuchaniu sędziego oraz w razie potrzeby po przeprowadzeniu dochodzenia w celu wyświetlenia okoliczności przytoczonych we wniosku o wyłączenie.

Art. 92. Od postanowienia wyłączającego sędziego nie ma środka odwoławczego.

Art. 93. Zgłaszającego w złej wierze wniosek o wyłączenie sędziego sąd, oddalając wniosek, skazuje na grzywnę do wysokości siedmiuset pięćdziesięciu złotych. Wymierzając grzywnę, sąd orzeka również, na przypadek niemożności jej ściągnięcia, karę zastępczego aresztu według swego uznania, jednak nie ponad dwa tygodnie.

Art. 94. § 1. Przepisy art. 87—93 stosuje się również do ławników z tą zmianą, że o wyłączeniu ławnika rozstrzyga przewodniczący.

§ 2. Przepisy powyższe stosuje się odpowiednio do wyłączenia rzecznika interesu publicznego oraz protokolanta. Wniosek o wyłączenie sąd przekazuje ich władzy przełożonej. Od wydanych zarządzeń nie ma środka odwoławczego.

Dział II.

Strony i ich przedstawiciele.

Rozdział I.

Strony.

Art. 95. Stronami w postępowaniu przed sądami ubezpieczeń społecznych są: skarżący, organ rentowy oraz przywołany.

Art. 96. Do zaskarżenia decyzji organu rentowego jest uprawniony każdy, kto twierdzi, że decyzja ta narusza jego prawa lub obciąża go obowiązkiem bez podstawy prawnej.

Art. 97. § 1. Rzecznik interesu publicznego może zaskarżyć każdą decyzję organu rentowego, jeżeli decyzja ta:

- 1) została wydana przez organ rentowy rzeczowo niewłaściwie;
- 2) została wydana bez jakiegokolwiek podstawy prawnej;
- 3) wywołałaby w razie wykonania przestępstwo;
- 4) jest oczywiście i niewątpliwie niewykonalna;
- 5) zawiera wadę powodującą nieważność tej decyzji na mocy wyraźnego przepisu prawa.

§ 2. W sprawach wszczętych wskutek skargi rzecznika służyć mu prawa strony.

Art. 98. Organem pozwanym jest organ, którego decyzja została zaskarżona.

Art. 99. § 1. Przypozwanym jest ten, czyje prawa lub obowiązki zależą od rozstrzygnięcia sporu.

§ 2. Sąd dopuszcza przypozwanego do udziału w sprawie bądź z urzędu, bądź na wniosek jego samego lub innej strony; powinien przy tym baczyć, aby wszyscy przypozwani mogli wziąć udział w sprawie.

§ 3. Na postanowienia, odmawiające dopuszczenia do udziału w sprawie, służy zażalenie. Sąd może wstrzymać rozpoznanie istoty sprawy do czasu uprawomocnienia się postanowienia.

Rozdział II.

Zdolność procesowa.

Art. 100. Każdy może sam występować przed sądem, jeżeli co do przedmiotu sporu może sam działać w postępowaniu przed organem rentowym.

Art. 101. Ustawowy przedstawiciel strony, nie mającej zdolności procesowej, powinien przy pierwszej czynności wykazać swe uprawnienie.

Art. 102. Sąd w każdym stanie sprawy bierze z urzędu pod rozwagę, czy nie zachodzi brak zdolności procesowej, brak ustawowego przedstawicielstwa albo brak upoważnienia do prowadzenia sprawy lub do podjęcia poszczególnych czynności procesowych.

Art. 103. § 1. Jeżeli braki powyższe dadzą się uzupełnić, sąd wyznaczy w tym celu odpowiedni termin.

§ 2. Dla zabezpieczenia praw osoby, nie mającej zdolności procesowej, sąd może dopuścić do czynności stroną lub jej przedstawicielem ustawowym nawet przed upływem wyznaczonego terminu. Jednakże ważność dokonanej czynności będzie zależna od uzupełnienia braków w terminie.

Art. 104. Jeżeli braki powyższe nie dadzą się uzupełnić lub w terminie wyznaczonym nie zostały uzupełnione, sąd znieśnie postępowanie w tym zakresie, w jakim brak zachodzi.

Rozdział III.

Pełnomocnicy.

Art. 105. Strony oraz ich przedstawiciele ustawowi mogą działać przed sądem albo osobiście, albo przez pełnomocników.

Art. 106. Pełnomocnikami stron przed okręgowymi sądami ubezpieczeń społecznych mogą być adwokaci, a spośród nieadwokatów — rodzice, małżonek, rodzeństwo lub dzieci strony oraz upoważnieni do występowania przed tymi sądami przedstawiciele związków zawodowych i organizacji zrzeszających rencistów, których członkiem jest strona, a także przedstawiciele zakładów pracy, w których strona jest lub była ostatnio zatrudniona.

Art. 107. § 1. Poczynając od założenia środka odwoławczego do Trybunału Ubezpieczeń Społecznych oraz w sprawach o wznowienie postępowania obowiązuje zastępstwo stron przez adwokatów. Nie obowiązuje ono jednak przed sędzią wyznaczonym i sądem wezwanym oraz w sekretariacie sądowym.

§ 2. Zastępstwo przez adwokatów nie obowiązuje: adwokatów, sędziów, prokuratorów, profesorów i docentów prawa polskich szkół akademickich, notariuszów oraz referendarskich pracowników administracji państwowej, którzy ukończyli uniwersyteckie studia prawnicze z przepisnymi w Polsce egzaminami, gdy działają przed sądem jako strony lub ich przedstawiciele ustawowi.

Art. 108. Pełnomocnikiem organu rentowego w postępowaniu przed okręgowym sądem ubezpieczeń społecznych może być adwokat albo pracownik tego organu lub organu nadzorczego, w postępowaniu zaś przed Trybunałem Ubezpieczeń Społecznych — adwokat albo pracownik tego organu lub organu nadzorczego, który ukończył uniwersyteckie studia prawnicze z przepisnymi w Polsce egzaminami.

Art. 109. § 1. Dla dokonania czynności procesowych, przy których obowiązuje zastępstwo przez adwokatów, strona ma prawo żądać ustanowienia adwokata, jeżeli wykaże na podstawie zaświadczenia właściwego organu administracji państwowej lub władzy opiekuńczej, że nie jest w stanie, bez uszczerbku utrzymania koniecznego dla siebie i rodziny, ponieść kosztów adwokata. Zaświadczenie powinno obejmować dokładne dane o stanie rodzinnym, majątku i dochodach; od sądu zależy uznanie tego zaświadczenia za dostateczne do ustanowienia adwokata.

§ 2. O ustanowieniu adwokata rozstrzyga przewodniczący w sądzie, w którym ma być dokonana pierwsza czynność, wymagająca zastępstwa przez adwokata, po przeprowadzeniu w razie potrzeby stosownych dochodzeń. O wyznaczeniu adwokata sąd zwraca się do właściwej Rady Adwokackiej.

§ 3. Przewodniczący odmówi stronie ustanowienia adwokata w razie oczywistej bezzasadności żądań strony. Od odmowy ustanowienia adwokata stronie służy zażalenie.

§ 4. Ustanowienie adwokata dla strony ma znaczenie pełnomocnictwa procesowego.

§ 5. Sąd cofnie zarządzenie o ustanowieniu adwokata, skoro się okaże, że okoliczności, na których podstawie go ustanowiono, nie istniały wcale lub też przestały istnieć.

Art. 110. § 1. Przy pierwszej swej czynności procesowej pełnomocnik obowiązany jest złożyć do akt sprawy pełnomocnictwo na piśmie. Adwokat może sam uwierzytelnić odpis udzielonego mu pełnomocnictwa.

§ 2. Za stronę, która nie umie lub nie może się podpisać, podpisze pełnomocnictwo osoba przez nią upoważniona, z wymienieniem przyczyny, dla której strona sama się nie podpisała.

§ 3. Na rozprawie pełnomocnictwo może być udzielone ustnie do protokołu sądowego.

§ 4. Organ rentowy może udzielić pełnomocnictwa ogólnego, zawiadamiając na piśmie sąd zarówno o jego udzieleniu, jak i cofnięciu.

Art. 111. § 1. Pełnomocnictwo procesowe upoważnia z samego prawa do wniesienia skargi i do wszelkich innych czynności procesowych, cofnięcia skargi i odbioru kosztów procesu oraz do udzielenia dalszego pełnomocnictwa adwokatowi.

§ 2. W postępowaniu przed sądami ubezpieczeń społecznych pełnomocnictwa wolne są od opłat skarbowych.

Art. 112. Czynności procesowe pełnomocnika, podjęte na zasadzie upoważnienia, obowiązują mocodawcę w toczącej się sprawie, chyba że chodzi o przyznanie lub inne oświadczenie faktyczne, które mocodawca jednocześnie sławający natychmiast sprostował lub odwołał.

Art. 113. W razie śmierci strony lub utraty przez nią zdolności procesowej pełnomocnik procesowy działa do czasu zawieszenia postępowania.

Art. 114. § 1. Po wniesieniu skargi sąd może dopuścić tymczasowo do podjęcia naglącej czynności procesowej osobę, nie mogącą na razie przedstawić pełnomocnictwa, wyznaczając jej równocześnie termin do złożenia pełnomocnictwa lub zatwierdzenia jej czynności przez stronę.

§ 2. Jeżeli termin minął bezskutecznie, sąd pominię czynności procesowe tej osoby.

Art. 115. § 1. Odwołanie pełnomocnictwa przez stronę lub wypowiedzenie go przez pełnomocnika odnosi skutek z chwilą zawiadomienia pozostałych stron o wygaśnięciu pełnomocnictwa.

§ 2. W sprawach z obowiązkowym zastępstwem adwokackim odwołanie przez stronę lub wypowiedzenie przez adwokata pełnomocnictwa procesowego uzyskuje w stosunku do pozostałych stron moc prawną z chwilą, gdy zostały zawiadomione za pośrednictwem sądu o ustanowieniu innego adwokata.

Dział III.

Koszty.

Art. 116. § 1. Postępowanie przed sądami ubezpieczeń społecznych jest wolne od opłat sądowych.

§ 2. Koszty postępowania ponosi Skarb Państwa prócz przypadków wskazanych w prawie niniejszym.

§ 3. Jeżeli prawo niniejsze nie stanowi inaczej, koszty procesu obciążają stronę, która je poniosła, bez względu na wynik procesu.

Art. 117. Jeżeli strona wnosi o zasięgnięcie opinii wskazanego przez nią biegłego, sąd może uzależnić powołanie biegłego od zaliczkowego pokrycia kosztów i, jeżeli sąd nie orzeknie inaczej, od ostatecznego poniesienia ich w całości lub w części.

Art. 118. Strona ma prawo żądać od Skarbu Państwa zwrotu kosztów podróży i wynagrodzenia za utratę zarobku, spowodowaną osobistym stawiennictwem, gdy sąd zaważwał ją do takiego stawiennictwa lub uznał je na podstawie wyniku rozprawy za konieczne. Żądanie to strona winna zgłosić w ciągu dnia stawiennictwa pod rygorem utraty należności.

Art. 119. W razie oczywistej bezzasadności skargi sąd zasądzi od skarżącego na rzecz Skarbu Państwa koszty postępowania do wysokości dwustu złotych. Sąd może zasądzić także koszty na rzecz Skarbu Państwa, jeżeli skarżący w

postępowaniu przed organem rentowym nie podał wiadomych mu okoliczności mających istotne znaczenie w sprawie lub nie przedstawił dowodów na ich poparcie.

Art. 120. Niezależnie od wyniku sprawy sąd skazuje stronę na poniesienie tych kosztów, które powstały dla strony przeciwnej lub Skarbu Państwa wskutek spóźnionego przytoczenia okoliczności faktycznych lub środków dowodowych, jeżeli przez to nastąpiła zwłoka w rozstrzygnięciu sprawy.

Art. 121. W postępowaniu przed Trybunałem Ubezpieczeń Społecznych sąd w razie oczywistej bezzasadności skargi rewizyjnej zasądzi od strony, która ją wniosła, na rzecz drugiej strony, a gdy dla niej ustanowiono adwokata z urzędu — na rzecz tego adwokata koszty procesu do wysokości jego wynagrodzenia przewidzianego prawem oraz na rzecz Skarbu Państwa koszty postępowania.

Art. 122. Świadek, biegły, strona lub jej przedstawiciel mogą być po ich wysłuchaniu skazani przez sąd z urzędu lub na wniosek strony na poniesienie kosztów wywołanych razącą ich winą.

Art. 123. § 1. O obowiązku poniesienia kosztów sąd rozstrzyga w orzeczeniu kończącym sprawę w instancji.

§ 2. O obowiązku poniesienia kosztów przez świadka, biegłego lub przedstawiciela strony oraz przez stronę w przypadku przewidzianym w art. 120 i 122 sąd rozstrzyga osobnym postanowieniem.

Dział IV.

Przepisy porządkowe.

Rozdział I.

Pisma procesowe.

Art. 124. Pisma procesowe obejmują wnioski i oświadczenia stron, składane poza rozprawą.

Art. 125. § 1. Każde pismo powinno zawierać:

- 1) oznaczenie sądu, do którego jest skierowane;
- 2) imię i nazwisko lub nazwę oraz dokładne miejsce zamieszkania lub siedzibę stron i pełnomocników;
- 3) oznaczenie rodzaju pisma i przedmiotu sprawy;
- 4) osnovę wniosku lub oświadczenia oraz dowody na poparcie przytoczonych okoliczności;
- 5) podpis strony lub jej przedstawiciela, a w sprawach z obowiązkowym zastępstwem adwokackim — podpis adwokata;
- 6) wymienienie załączników.

§ 2. Jeżeli za stronę działa przedstawiciel, do pisma powinny być dołączone dowody stwierdzające upoważnienie do przedstawicielstwa, chyba że dowody te zostały przedtem złożone.

§ 3. Za stronę, która nie umie lub nie może się podpisać, podpisze pismo osoba przez nią upoważniona z wymienieniem przyczyny, dla której strona sama się nie podpisała.

§ 4. Jeżeli pismo wnosi kilka osób, należy wskazać jedną z nich, do której rąk mają być dokonywane doręczenia.

Art. 126. W pismach mających na celu przygotowanie sprawy (pisma przygotowawcze) należy podać zwięźle stan sprawy, wypowiedzieć się co do twierdzeń strony przeciwnej i dowodów przez nią powołanych, wreszcie należy wskazać dowody lub je załączyć. Wywody prawne, wyluszczone w piśmie, powinny być treściwe.

Art. 127. § 1. Do pisma należy dołączyć odpisy pisma i załączników dla uczestniczących w sprawie osób, a nadto, jeżeli w sądzie nie złożono załączników w oryginale, po jed-

nym odpisie każdego załącznika do akt sądowych. Obowiązek dołączania odpisów nie obejmuje akt składanych na podstawie art. 205 § 2.

§ 2. Przewodniczący może zwolnić stronę od dołączenia odpisów.

Art. 128. Strona powołująca się w piśmie na dokument obowiązana jest na żądanie sądu lub innej strony złożyć oryginał tego dokumentu przed przystąpieniem sądu do rozpoznania sprawy.

Art. 129. § 1. Jeżeli pismo nie może otrzymać prawidłowego biegu wskutek niezachowania warunków formalnych, wymaganych przez prawo niniejsze, przewodniczący wzywa stronę pod rygorem zwrócenia pisma do stosownego poprawienia lub uzupełnienia w terminie dwutygodniowym, na piśmie lub ustnie do protokołu sądowego.

§ 2. Data wniesienia pisma pozostaje w mocy, jeżeli w terminie braki zostały należycie poprawione lub uzupełnione.

§ 3. Po bezskutecznym upływie terminu przewodniczący zwróci pismo stronie.

Art. 130. § 1. Za użycie obraźliwych wyrazów wobec powadze sądu lub używanie wyrażań obraźliwych sąd może skazać winnego na grzywnę do wysokości siedmiuset pięćdziesięciu złotych, niezależnie od odpowiedzialności przewidzianej inną ustawą. Wymierzając grzywnę, sąd orzeknie równocześnie, na przypadek niemożności jej ściągnięcia, karę zastępczego aresztu według swego uznania, jednak nie ponad jeden miesiąc.

§ 2. Na postanowienie sądu służy zażalenie.

Rozdział II.

Wezwania i doręczenia.

Art. 131. § 1. W każdym wezwaniu należy wskazać:

- 1) imię, nazwisko i adres wezwanego;
- 2) miejsce, czas i rodzaj czynności, która ma być dokonana;
- 3) w razie wezwania do stawiennictwa — oznaczenie, w jakim charakterze adresat jest wezwany;
- 4) nazwę i dokładny adres sądu wzywającego;
- 5) skutki niezastosowania się do wezwania.

§ 2. W postępowaniu, w którym obowiązuje zastępstwo adwokackie, należy w pierwszym wezwaniu zamieścić treść przepisów o obowiązkowym zastępstwie i o skutkach niezastosowania się do tych przepisów.

Art. 132. § 1. W razie potrzeby doręczenia wezwania większej ilości osób, zatrudnionych w jednym zakładzie pracy, doręczenie może być dokonane przez wywieszenie wezwania na widocznym miejscu w tym zakładzie, a według uznania sądu ponadto przez doręczenie wezwania niektórym spośród tych osób.

§ 2. W tym przypadku wywieszona wezwania może nie zawierać imion i nazwisk wezwanych, lecz ogólne ich określenie.

§ 3. Z upływem dwóch tygodni od wywieszenia uważa się doręczenie za dokonane.

Art. 133. Sąd dokonywa doręczeń przez włóczych lub pocztę, w miejscowościach zaś, w których nie jest wprowadzone stałe dostarczanie korespondencji pocztowej — także przez organy gromadzkich rad narodowych i rad narodowych osiedli.

Art. 134. Pisma procesowe doręcza się w odpisie, orzeczenia zaś w wypisie.

Art. 135. W razie potrzeby doręczenia odpisów lub wypisów pisma procesowego lub sądowego większej ilości osób, zatrudnionych w jednym zakładzie pracy, sąd może się ograniczyć do doręczenia w sposób określony w art. 132.

Art. 136. Doręczenia dokonywa się stronie lub jej ustawowemu przedstawicielowi, a gdy ci ustanowili pełnomocnika procesowego lub osobę upoważnioną do odbioru pism sądowych — doręczenia dokonywa się tym osobom.

Art. 137. § 1. Pełnomocnikowi procesowemu kilku osób doręcza się jeden egzemplarz pisma i załączników.

§ 2. W razie wniesienia pisma procesowego przez kilka osób doręczeń dokonywa się tylko osobie upoważnionej do ich odbioru w piśmie procesowym, a w razie niewyznaczenia takiej osoby — jednej z osób, które wniosły to pismo.

Art. 138. § 1. Strony i ich przedstawiciele mają obowiązek zawiadomić sąd o każdej zmianie swego zamieszkania.

§ 2. W razie zaniedbania tego obowiązku doręczenie pisma sądowego w poprzednim zamieszkanu ma moc prawną.

Art. 139. Doręczenia dokonywa się w mieszkaniu w biurze, w lokalu przemysłowym lub handlowym, a w ich braku — tam, gdzie się adresata zastanie.

Art. 140. Doręczenia szeregowym w czynnej służbie wojskowej i Milicji Obywatelskiej dokonywa się przez władzę bezpośrednio przełożoną.

Art. 141. § 1. W dni niedzielne i ustawowo uznane za święta powszechne, jako też w porze nocnej doręczać można tylko w wyjątkowych przypadkach, za uprzednim zarządzeniem prezesa sądu.

§ 2. Za porę nocną uważa się czas od godziny dziewiątej wieczorem do godziny siódmej rano.

Art. 142. § 1. Jeżeli doręczający nie zastanie adresata w domu, może doręczyć pismo sądowe dorosłemu domownikowi, a gdyby go nie było — sąsiadowi lub dozorczy domu, jeżeli osoby te nie są przeciwnikami adresata w sprawie i podejmą się oddania mu pisma.

§ 2. Pismo przeznaczone dla adresata, którego doręczający nie zastanie w lokalu biurowym, przemysłowym lub handlowym, doręczyć można osobie tamże zatrudnionej.

Art. 143. Doręczenia stowarzyszeniom, spółkom i zakładom dokonywa się w lokalu biurowym do rąk którejkolwiek z osób uprawnionych do przyjmowania pisma, w razie zaś niezastania takiej osoby — komukolwiek z personelu biurowego.

Art. 144. § 1. W razie niemożności doręczenia w sposób przewidziany artykułami poprzedzającymi należy złożyć pismo w urzędzie pocztowym lub w lokalu prezydium gromadzkiej (miejskiej) rady narodowej lub rady narodowej osiedla, a zawiadomienie o tym przybić na drzwiach mieszkania, biura, lokalu przemysłowego lub handlowego adresata; jeżeli adresat zmienił zamieszkanie, należy złożyć pismo w urzędzie pocztowym lub w lokalu prezydium gromadzkiej (miejskiej) rady narodowej lub rady narodowej osiedla oraz w miarę możliwości o złożeniu pisma zawiadomić ustnie osobę, która obecnie ten lokal zajmuje.

§ 2. W razie odmowy przyjęcia pisma przez adresata lub jego domownika pozostawia się je w miejscu doręczenia, a gdyby to było niemożliwe, składa się je — uprzedzając o tym — w urzędzie pocztowym lub w lokalu prezydium gromadzkiej (miejskiej) rady narodowej lub rady narodowej osiedla.

Art. 145. Doręczenia urzędom dokonywa się do rąk ustanowionego do odbioru pism pracownika lub kierownika urzędu.

Art. 146. Odbierający pismo stwierdza odbiór i jego datę podpisem własnoręcznym. Jeżeli tego uczynić nie może lub nie chce, doręczający sam oznacza datę doręczenia oraz przyczynę braku podpisu.

Art. 147. Adresat może odebrać pismo bezpośrednio w sekretariacie sądu.

Art. 148. § 1. Osoby obecne na posiedzeniu sądowym można zawiadomić o terminie następnego posiedzenia przez ustne ogłoszenie.

§ 2. Jeżeli ze względu na brak czasu lub z innych przyczyn doręczenie w sposób przewidziany w artykułach poprzedzających byłoby szczególnie utrudnione, świadków lub biegłych można wzywać telegraficznie, telefonicznie lub w inny sposób, najodpowiedniejszy ze względu na okoliczności. W tym przypadku niestawiennictwo pociąga za sobą ustawowe skutki tylko wtedy, gdy sąd nie ma wątpliwości, że wezwanie doszło zawczasu do wiadomości wezwanego.

Art. 149. § 1. Jeżeli osobie nieznaney z miejsca pobytu ma być doręczone pismo wymagające dokonania czynności procesowej, doręczenie może nastąpić tylko do rąk kuratora ustanowionego przez przewodniczącego na wniosek strony do zastępowania nieobecnego; obowiązuje to aż do chwili zgłoszenia się nieobecnego lub osoby uprawnionej do jego zastępowania.

§ 2. O ustanowieniu kuratora przewodniczący ogłosi przez obwieszczenie publiczne w budynku sądowym i w lokalu prezydium gromadzkiej (miejskiej) rady narodowej lub rady narodowej osiedla, w sprawach zaś większej wagi w jednym lub kilku pismach.

§ 3. Przepisy powyższe stosuje się również do stowarzyszeń, spółek i zakładów, które nie mają przedstawicieli albo których przedstawiciele są nieznanymi z miejsca pobytu.

Art. 150. § 1. W przypadkach, w których ustanowienie kuratora w myśl artykułu poprzedzającego nie jest wymagane, pismo doręcza się stronie nieznaney z miejsca pobytu przez wywieszenie w budynku sądowym.

§ 2. Z upływem dwóch tygodni od wywieszenia uważa się doręczenie za dokonane.

Art. 151. Gdy się okaże, że ustanowienie kuratora lub wywieszenie pisma było nieuzasadnione, sąd zarządzi doręczenie pisma w sposób właściwy, a w miarę potrzeby znieśia na wniosek osoby interesowanej postępowanie przeprowadzone z udziałem kuratora.

Art. 152. Strona, która mieszka za granicą w chwili, gdy wnosi pismo wszczynające postępowanie sądowe lub gdy sąd doręcza jej pierwsze pismo w sprawie, oraz strona, która w toku postępowania przenosi się za granicę — powinna wskazać adres dla doręczeń w kraju; w przeciwnym razie stosuje się odpowiednio przepisy art. 150 lub art. 138 § 2.

Art. 153. Do doręczania przez sądy ubezpieczeń społecznych pism sądowych osobom zamieszkałym za granicą oraz osobom korzystającym z prawa zakrajowości, tudzież osobom u nich mieszkającym, jak również do szczegółowego trybu doręczania pism sądowych za pomocą poczty i organów prezydiów rad narodowych stosuje się odpowiednio przepisy obowiązujące w sądowym postępowaniu cywilnym.

Art. 154. Niezachowanie przepisów o doręczeniach nie powoduje nieważności doręczenia, jeżeli osoba, dla której wezwanie lub inne pismo sądowe było przeznaczone, oświadczy, że wezwanie to lub pismo otrzymała.

Rozdział III.

Terminy.

Art. 155. Bieg terminu wyznaczonego przez sąd lub przewodniczącego (terminu sądowego) rozpoczyna się od ogłoszenia postanowienia, gdy zaś prawo przewiduje doręczenie postanowienia stronie z urzędu — od daty doręczenia.

Art. 156. § 1. Przy obliczaniu terminu ustawowego lub sądowego, wyznaczonego na dni, nie wlicza się dnia, od którego bieg terminu się rozpoczyna.

§ 2. Terminy oznaczone na tygodnie, miesiące lub lata kończą się w dniu odpowiadającym nazwą lub datą początkowemu dniowi terminu, a gdyby takiego dnia w ostatnim miesiącu nie było — w ostatnim dniu tego miesiąca.

§ 3. Koniec terminu, któryby miał upłynąć w niedzielę lub w dzień ustawowo uznany za święto powszechne, przypada na następny dzień powszedni.

§ 4. Oddanie pisma w urzędzie pocztowym jest równoznaczne z wniesieniem go do sądu.

Art. 157. Przewodniczący może z ważnej przyczyny przedłużyć lub skrócić termin sądowy z urzędu lub na wniosek strony, zgłoszony przed upływem terminu, nawet bez wysłuchania stron.

Art. 158. Nie ma środka odwoławczego od odmowy skrócenia, od pierwszego przedłużenia i odmowy dalszego przedłużenia terminu.

Art. 159. § 1. Czynność procesowa, podjęta przez stronę po upływie terminu, nie powoduje skutków prawnych.

§ 2. Skutek uchybienia terminu następuje z mocy samego prawa.

Art. 160. § 1. Jeżeli strona nie dokonała w terminie czynności procesowej bez swej winy, sąd na jej wniosek postanowi przywrócenie terminu.

§ 2. Przywrócenie nie jest dopuszczalne, jeżeli uchybienie terminu nie pociąga za sobą ujemnych dla strony skutków procesowych.

Art. 161. § 1. Pismo z wnioskiem o przywrócenie terminu powinno być wniesione do sądu, w którym czynność miała być dokonana, w ciągu dwóch tygodni od czasu ustania przyczyny uchybienia terminu.

§ 2. W piśmie tym należy uprawdopodobnić okoliczności uzasadniające wniosek.

§ 3. Równocześnie z wnioskiem strona powinna dopełnić czynności procesowej.

Art. 162. § 1. Spóźniony lub z prawa niedopuszczalny wniosek o przywrócenie terminu sąd odrzuci na posiedzeniu niejawnym.

§ 2. W razie uwzględnienia wniosku sąd może natychmiast przystąpić do rozpoznania sprawy.

§ 3. Od przywrócenia terminu nie ma środka odwoławczego.

Art. 163. § 1. Zgłoszenie wniosku o przywrócenie terminu nie wstrzymuje postępowania w samej sprawie ani wykonania orzeczenia, chyba że sąd, stosownie do okoliczności, wstrzyma postępowanie lub wykonanie orzeczenia.

§ 2. Od postanowienia sądu nie ma środka odwoławczego.

Rozdział IV.

Zawieszenie postępowania.

Art. 164. § 1. Sąd zawiesza postępowanie:

- 1) w razie śmierci strony lub jej przedstawiciela ustawowego, w razie utraty przez nich zdolności procesowej, jak również w razie utraty przez przedstawiciela ustawowego tego przymiotu;
- 2) w postępowaniu, w którym obowiązuje zastępstwo przez adwokata — w razie śmierci adwokata będącego pełnomocnikiem procesowym albo utraty przezeń zdolności procesowej lub wykreślenia z listy adwokatów;
- 3) w razie zgaśnięcia osoby prawnej, będącej stroną;

4) w razie zaprzestania czynności przez sąd wskutek wojny lub innych przeszkód.

§ 2. Zawieszenie ma moc prawną od chwili powyższych zdarzeń.

Art. 165. Zdarzenia wskazane w pkt 1—3 artykułu poprzedzającego nie wstrzymują wydania orzeczenia, jeżeli zaszły po zamknięciu rozprawy.

Art. 166. W razie śmierci strony lub zgaśnięcia osoby prawnej, będącej stroną, sąd poweźmie postanowienie co do podjęcia postępowania po wezwaniu jej następców prawnych, a gdyby to było niemożliwe — po ustanowieniu kuratora i wysłuchaniu go.

Art. 167. W razie utraty zdolności procesowej przez stronę lub przedstawiciela ustawowego, tudzież w razie śmierci przedstawiciela ustawowego lub utraty przezeń tego przymiotu, każda strona lub sąd z urzędu mogą żądać we właściwej drodze ustanowienia przedstawiciela ustawowego dla strony, po czym sąd poweźmie postanowienie o podjęciu dalszego postępowania.

Art. 168. § 1. W razie śmierci pełnomocnika procesowego postępowanie może toczyć się dalej dopiero po wezwaniu strony niestawiającej. Wezwanie doręcza się jej w miejscu rzeczywistego zamieszkania.

§ 2. W przypadkach zawieszenia postępowania przed Trybunałem Ubezpieczeń Społecznych lub postępowania ze skargi o wznowienie — ze względu na osobę adwokata — sąd określi stronie termin do ustanowienia innego adwokata. Po bezskutecznym upływie terminu sąd postanowi podjęcie dalszego postępowania.

Art. 169. Sąd zawiesi postępowanie, jeżeli strona lub jej przedstawiciel ustawowy pełni służbę wojskową w czasie wojny lub też znajduje się w miejscowości pozbawionej wskutek nadzwyczajnych wydarzeń komunikacji z siedzibą sądu.

Art. 170. § 1. Sąd może również zawiesić postępowanie:

- 1) jeżeli rozstrzygnięcie sprawy zależy od wyniku innego postępowania sądowego lub od wyniku postępowania administracyjnego;
- 2) jeżeli ujawni się czyn, którego ustalenie w drodze karnej lub dyscyplinarnej mogłoby wywrzeć wpływ na rozstrzygnięcie sprawy.

§ 2. W tym przypadku zawieszenie postępowania trwa aż do czasu uprawomocnienia się orzeczenia sądowego lub decyzji administracyjnej. Sąd może jednak i przedtem, stosownie do okoliczności, podjąć dalsze postępowanie.

§ 3. Jeżeli postępowanie sądowe lub administracyjne nie jest jeszcze wszczęte, a jego wszczęcie zależy od wniosku strony, sąd określi jej termin do wszczęcia postępowania, a w innych przypadkach może zwrócić się o to do właściwego organu.

§ 4. Na postanowienie zawieszające postępowanie służy zażalenie.

Art. 171. Sąd postanowi podjęcie dalszego postępowania, gdy ustanie przyczyna zawieszenia.

Art. 172. We wszystkich wyżej przewidzianych przypadkach zawieszenia terminy nie biegają i zaczynają biec od początku dopiero z podjęciem postępowania. Terminy sądowe w miarę potrzeby będą wyznaczone na nowo.

Art. 173. § 1. Sąd może również zawiesić postępowanie na zgodny wniosek stron, uzasadniony ważną przyczyną.

§ 2. W tym przypadku, zawieszenie postępowania wstrzymuje bieg terminów sądowych, które dopiero z podjęciem postępowania biegają dalej. Bieg terminów ustawowych nie ulega wstrzymaniu.

Art. 174. § 1. Postępowanie zawieszone na zgodny wniosek stron sąd może podjąć z urzędu lub na wniosek strony.

§ 2. Sąd umorzy postępowanie, jeżeli w ciągu dwóch lat od daty postanowienia o zawieszeniu postępowania nie wpłynął wniosek o jego podjęcie.

§ 3. Sprawa raz umorzona nie może być wszczęta na nowo. Umorzenie postępowania w Trybunale Ubezpieczeń Społecznych powoduje uprawnienie się zaskarżonego orzeczenia.

Art. 175. Postanowienie o zawieszeniu, podjęciu i umorzeniu postępowania wydać może przewodniczący bez rozprawy.

Rozdział V.

Posiedzenia sądowe.

Art. 176. Posiedzenie sądowe wyznacza przewodniczący z urzędu.

Art. 177. Posiedzenia odbywają się w budynku sądowym, a w poszczególnych przypadkach i poza tym budynkiem, jeżeli to ułatwia przeprowadzenie sprawy lub przyczynia się znacznie do zaoszczędzenia kosztów.

Art. 178. § 1. Posiedzenia wyznaczone na rozprawy są publiczne.

§ 2. Wstęp na salę sądową mają osoby dorosłe i nie uzbrojone, chyba że noszenie broni wynika z obowiązku służbowego.

Art. 179. § 1. Sąd z urzędu uchyli publiczność całego posiedzenia lub jego części i odbędzie je przy drzwiach zamkniętych, jeżeli tego wymaga wzgląd na interes publiczny lub dobre obyczaje.

§ 2. Sąd może uchylić publiczność posiedzenia również na wniosek strony, jeżeli podane przez nią przyczyny uzna za uzasadnione.

Art. 180. Rozprawa dotycząca wniosku o uchylenie publiczności odbywa się przy drzwiach zamkniętych. Postanowienie swe sąd ogłasza publicznie.

Art. 181. § 1. Podczas rozprawy odbywającej się przy drzwiach zamkniętych mogą być obecne na sali strony, ich pełnomocnicy, rzecznik interesu publicznego oraz osoby zaufania po dwie od każdej ze stron.

§ 2. Ogłoszenie wyroku odbywa się publicznie.

Art. 182. § 1. Przewodniczący otwiera, prowadzi i zamyka posiedzenie, udziela głosu, zadaje stronom, świadkom i biegłym pytania, upoważnia do zadawania pytań i ogłasza orzeczenia sądu.

§ 2. Przewodniczący może odebrać głos stronom, jeżeli go nadużywają, jak również uchylić pytania, zadawane stronom, świadkom lub biegłym, jeżeli je uważa za niewłaściwe lub zbyteczne.

Art. 183. § 1. Przewodniczący może upomnieć osobę, która narusza powagę, spokój lub porządek czynności sądowych, a po bezskutecznym upomnieniu może ją wydalic.

§ 2. Uczestników sprawy sąd może wydalic tylko wtedy, gdy, mimo uprzedzenia o skutkach prawnych ich nieobecności, nadal zachowują się niewłaściwie.

Art. 184. § 1. W razie cięższego naruszenia powagi, spokoju lub porządku czynności sądowych albo ubliżenia sądowi, innemu organowi lub osobom biorącym udział w sprawie sąd może skazać winnego na grzywnę do pięciuset złotych lub na karę pozbawienia wolności do trzech dni.

§ 2. Skazanie nie uchyli odpowiedzialności karnej lub dyscyplinarnej.

§ 3. Na postanowienie sądu służy zażalenie.

§ 4. O ukaranie osoby podlegającej sądownictwu wojskowemu sąd zwraca się do władz wojskowych.

Art. 185. § 1. Grzywny wpływają na rzecz Skarbu Państwa.

§ 2. W razie niemożności ściągnięcia grzywny zamienia się ją na karę aresztu do trzech dni.

§ 3. Do wykonania kar stosuje się przepisy o wykonaniu kar orzeczonych w postępowaniu karnym sądowym.

Art. 186. Zarządzenia porządkowe przewodniczącego oraz kary porządkowe, wymierzone przez sąd, nie mają zastosowania do sędziów i ławników należących do kolegium orzekającego oraz do rzecznika interesu publicznego, a kary pozbawienia wolności, z wyjątkiem kary przewidzianej w art. 185 § 2 — do adwokata jako pełnomocnika strony w danej sprawie.

Art. 187. Sąd może wydalic z sali publiczność z powodu niewłaściwego zachowania się.

Art. 188. § 1. Sąd, nawet mimo zgodnego wniosku stron, może odroczyć posiedzenie tylko z ważnej przyczyny.

§ 2. W każdym razie posiedzenie ulega odroczeniu, jeżeli sąd stwierdzi nieprawidłowość w doręczeniu stronie wezwania, tudzież, jeżeli nieobecność strony jest wywołana wydarzeniem żywiołowym lub inną, znaną sądowi przeszkodą, której nie można przewyciężyć.

Art. 189. Od wyznaczania i odroczenia posiedzenia nie ma środka odwoławczego.

Art. 190. § 1. Na każdym posiedzeniu sądowym protokolant pod kierunkiem przewodniczącego spisuje protokół, który powinien zawierać:

- 1) oznaczenie sądu, miejsca i daty posiedzenia, nazwiska sędziów, ławników, protokolanta, rzecznika interesu publicznego, jeżeli w posiedzeniu brał udział, stron i obecnych na posiedzeniu przedstawicieli oraz oznaczenie sprawy, tudzież wzmiankę co do publiczności rozprawy;
- 2) przebieg posiedzenia, a w szczególności twierdzenia i wnioski stron, wnioski rzecznika interesu publicznego, wyniki postępowania dowodowego oraz wymienienie zarządzeń i orzeczeń, ogłoszonych na rozprawie; zamiast podania twierdzeń i wniosków protokół może powołać się na pisma procesowe;
- 3) okoliczności wpływające na umorzenie lub rozstrzygnięcie sprawy.

§ 2. Protokół podpisują przewodniczący i protokolant.

Art. 191. Na wniosek strony sąd może przybrać na jej koszt przysięgłego stenografa, który niezwłocznie po zakończeniu rozprawy przełoży stenogram na zwykłe pismo. Przewodniczący włączy stenogram i przekład do protokołu.

Art. 192. § 1. Strony mają prawo żądać sprostowania lub uzupełnienia protokołu w ciągu tygodnia od jego sporządzenia.

§ 2. Przewodniczący po wysłuchaniu protokolanta wydaje zarządzenie w sprawie sprostowania lub uzupełnienia protokołu. Od zarządzenia przewodniczącego służy odwołanie do sądu orzekającego w danej sprawie, od którego postanowienia nie ma środka odwoławczego.

Art. 193. W toku posiedzenia stronom wolno oświadczenia, wnioski, uzupełnienia i sprostowania zamieścić w załączniku do protokołu. Przewodniczący może zażądać od strony takiego załącznika.

Art. 194. Strona może w toku posiedzenia wytknąć obrazę przepisów postępowania, żądając wpisania odpowiedniego zastrzeżenia do protokołu.

TYTUŁ II.

Postępowanie przed okręgowym sądem ubezpieczeń społecznych.

Dział I.

Przepisy ogólne.

Rozdział I.

Skarga.

Art. 195. § 1. Wszczęcie postępowania przed sądem ubezpieczeń społecznych następuje przez wniesienie skargi bezpośrednio do właściwego sądu na piśmie lub ustnie do protokołu.

§ 2. W sporach o świadczenia strona zamieszkała poza siedzibą właściwego sądu ubezpieczeń społecznych ma prawo zgłosić skargę do protokołu w sądzie powiatowym lub w sądzie ubezpieczeń społecznych, w których okręgu zamieszkuje. Protokół należy niezwłocznie przesłać właściwemu sądowi.

Art. 196. § 1. Skargę należy wnieść w terminie dwumiesięcznym od dnia prawidłowego doręczenia zaskarżonej decyzji.

§ 2. Rzecznik interesu publicznego może wnieść skargę, wymienioną w art. 97, w każdym czasie.

§ 3. Jeżeli organ rentowy nie wydał decyzji w terminie sześciu miesięcy, licząc od dnia zgłoszenia w przepisany sposób roszczenia, skargę można wnieść w każdym czasie do dnia doręczenia decyzji.

§ 4. Przepisu § 3 nie stosuje się do spraw, w których wydanie decyzji przez organ rentowy jest uzależnione od zebrania potrzebnych danych od instytucji mających swą siedzibę za granicą.

§ 5. Do wskazanego w § 3 sześciomiesięcznego terminu nie wlicza się okresu zwłoki spowodowanej niedoręczeniem przez skarżącego żądanych przez organ rentowy dowodów, a w sprawach o świadczenia z tytułu wypadków w zatrudnieniu i chorób zawodowych — także okresu leczenia skutków wypadku lub choroby zawodowej.

Art. 197. § 1. Skargę wniesioną do niewłaściwego sądu ubezpieczeń społecznych, do organu rentowego lub organu nadzorczego należy z urzędu przesłać sądowi właściwemu. O zachowaniu terminu do wniesienia skargi rozstrzyga w tym przypadku data wniesienia jej do sądu niewłaściwego, organu rentowego lub organu nadzorczego.

§ 2. O zachowaniu terminu do wniesienia skargi w przypadku zgłoszenia jej do protokołu w myśl art. 195 § 2 rozstrzyga data zgłoszenia.

Art. 198. Skarga powinna czynić zadość warunkom pisma procesowego, a nadto zawierać:

- 1) oznaczenie zaskarżonej decyzji z podaniem daty jej doręczenia lub ogłoszenia oraz ze wskazaniem, czy skarga dotyczy całej decyzji, czy też jej części;
- 2) dokładne oznaczenie żądań strony ze wskazaniem powodów zaskarżenia decyzji oraz w miarę potrzeby nowych faktów i środków dowodowych, nie przytoczonych w postępowaniu przed organem rentowym;
- 3) wymienienie osób przyzwoanych.

Art. 199. W przypadku wymienionym w art. 196 § 3 do skargi należy dołączyć dowód zgłoszenia roszczenia do organu rentowego.

Art. 200. § 1. Przewodniczący odrzuci skargę bez rozprawy:

- 1) w razie niedopuszczalności postępowania przed sądami ubezpieczeń społecznych;
- 2) w razie niewłaściwości sądu;
- 3) w razie uchybienia terminu do wniesienia skargi;
- 4) jeżeli sprawa o ten sam przedmiot toczy się już między stronami lub została osądzona;
- 5) w razie braku zdolności procesowej skarżącego, braku ustawowego jego przedstawicielstwa lub upoważnienia przedstawiciela do prowadzenia sprawy — jeżeli brak nie będzie uzupełniony zgodnie z przepisami niniejszego prawa;
- 6) w razie braku uprawnienia skarżącego do wniesienia skargi.

§ 2. Przewodniczący może w miarę potrzeby skierować sprawę do rozstrzygnięcia przez sąd na rozprawie.

§ 3. W razie odrzucenia skargi z powodu niewłaściwości sądu stosuje się przepis art. 197 § 1.

Art. 201. § 1. Skarżący może zmienić skargę, dopóki nie upłynął termin ustawowy do wniesienia skargi.

§ 2. Nie stanowi zmiany skargi, jeżeli skarżący w granicach zaskarżonej części decyzji ogranicza lub rozszerza swoje żądanie.

Art. 202. Skarżący może cofnąć skargę w każdym czasie aż do rozstrzygnięcia sprawy, ustnie na rozprawie lub pismem, którego odpis doręcza się uczestnikom sprawy.

Art. 203. § 1. Cofnięcie przez organ rentowy zaskarżonej decyzji po wniesieniu skargi, a przed rozstrzygnięciem sprawy, powoduje umorzenie postępowania tylko wtedy, jeżeli nowa decyzja uwzględniła w całości żądanie skargi. Poza tym ani cofnięcie decyzji, ani jej wykonanie nie ma wpływu na bieg sprawy.

§ 2. Przepisy paragrafu poprzedzającego stosuje się odpowiednio do decyzji organu rentowego, wydanej po wniesieniu skargi na podstawie art. 196 § 3.

Art. 204. § 1. Skarga do sądu ubezpieczeń społecznych nie wstrzymuje wykonania zaskarżonej decyzji.

§ 2. Jeżeli jednak skarżący po wniesieniu skargi zwróci się do organu rentowego o wstrzymanie wykonania zaskarżonej decyzji, organ rentowy powinien uczynić zadość temu żądaniu, jeżeli nie stoi temu na przeszkodzie interes publiczny, a wykonanie decyzji grozi niepowetowaną szkodą dla skarżącego.

§ 3. Wstrzymanie wykonania decyzji można uzależnić od złożenia stosownego zabezpieczenia.

Rozdział II.

Postępowanie wstępne.

Art. 205. § 1. Niezwłocznie po wniesieniu skargi lub, jeżeli skarga nie odpowiada wymaganiom formalnym po uzupełnieniu jej braków, przewodniczący zawiadomi o wpływie skargi pozostałe strony, doręczając im jednocześnie jej odpisy.

§ 2. Strony mają prawo wnieść w ciągu miesiąca od daty doręczenia odpisu skargi odpowiedź na skargę. Organ rentowy jest obowiązany w tymże terminie nadesłać akta dotyczące przedmiotu skargi.

§ 3. W sprawach zawitych przewodniczący może przed pierwszym posiedzeniem zarządzić wniesienie odpowiedzi na skargę. Sąd może zarządzić wymianę pism przygotowawczych, oznaczając okoliczności, które mają być wyjaśnione.

§ 4. Odpowiedź wniesioną po terminie sąd może pozostawić bez rozpoznania.

Art. 206. § 1. Przewodniczący może przed posiedzeniem sądowym, stosownie do okoliczności, wydać następujące zarządzenia:

- 1) wezwać strony do stawienia się na rozprawę osobiście lub przez pełnomocnika, polecić przedstawienie dokumentów, przedmiotów oględzin, ksiąg, planów itd.;
- 2) zażądać od urzędów i osób zaufania publicznego znajdujących się u nich dowodów;
- 3) przesłuchać świadków i biegłych przed rozprawą po wezwaniu stron lub wezwać świadków i biegłych na rozprawę i zażądać od nich złożenia dowodów potrzebnych do wyjaśnienia zeznań;
- 4) zażądać opinii biegłych na piśmie oraz wezwać biegłych na rozprawę;
- 5) zarządzić w razie potrzeby oględziny.

§ 2. W razie potrzeby przeprowadzenia dowodu poza siedzibą sądu orzekającego albo dowodu, co do którego zachodzi obawa, że jego późniejsze przeprowadzenie stanie się niewykonalne lub utrudnione, przewodniczący może sam przeprowadzić ten dowód lub zarządzić jego przeprowadzenie przez sąd wezwany.

Art. 207. § 1. Strony mogą przeglądać akta sprawy w sądzie.

§ 2. Poszczególne części akt mogą być wyłączone spod przeglądu, a organ rentowy wskaże te akta, o których wyłączenie wnosi.

Rozdział III.

Rozpoznanie sprawy.

Art. 208. § 1. Sąd rozstrzyga sprawę po przeprowadzeniu rozprawy, chyba że prawo niniejsze stanowi inaczej.

§ 2. Jeżeli skarżący zrzeknie się w skardze rozprawy, a pozostałe strony w odpowiedzi na skargę rozprawy nie żądają, przewodniczący może według uznania skierować sprawę do rozpoznania na posiedzeniu niejawnym.

Art. 209. § 1. Po wniesieniu odpowiedzi na skargę lub po upływie terminu do jej wniesienia przewodniczący wyznacza termin rozprawy, zawiadamiając o nim strony.

§ 2. Wezwanie na rozprawę należy tak wysłać, aby strony otrzymały je co najmniej na siedem dni przed rozprawą; w przypadkach pilnych termin ten może być skrócony.

§ 3. Niestawienie się stron lub ich pełnomocników nie wstrzymuje rozprawy i wydania wyroku. Sąd może jednak celem dokładniejszego wyjaśnienia stanu sprawy zarządzić stawienie się stron lub jednej z nich osobiście albo przez pełnomocnika.

Art. 210. § 1. Rzecznik interesu publicznego może składać wnioski w każdej sprawie.

§ 2. Ustne wnioski rzecznik składa na rozprawie po wywodach stron. Strony mają prawo jedynie prostować omyłki, których by się rzecznik dopuścił w przytaczaniu okoliczności sprawy.

Art. 211. § 1. Rozprawa odbywa się w ten sposób, że po wywołaniu sprawy sędzia sprawozdawca przedstawia stan sprawy, następnie strony — naprzód skarżący, a potem inne strony — zgłaszają ustnie swe żądania i wnioski, przedstawiają okoliczności faktyczne i dowody na ich poparcie, jako też zasady prawne.

§ 2. Ponadto rozprawa obejmuje — stosownie do okoliczności — wyjaśnienia stron stawających osobiście, postępowanie dowodowe i rozstrząsanie jego wyników.

Art. 212. Przewodniczący, nie dopuszczając do rozwlekości i zbaczania od przedmiotu, powinien dążyć do tego, ażeby rozprawa wszechstronnie wyświetliła punkty sporne i aby, w miarę możliwości, mogła być ukończona bez odroczenia.

Art. 213. § 1. Strona może aż do zamknięcia rozprawy przytaczać okoliczności faktyczne i dowody na uzasadnienie swych wniosków lub dla odparcia twierdzeń i wniosków pozostałych stron, z zastrzeżeniem niekorzystnych skutków; jakie według przepisów prawa niniejszego mogą dla niej wyniknąć z powodu działania na zwłokę lub niezastosowania się do zarządzeń przewodniczącego i postanowień sądu.

§ 2. Sąd odrzuci środki dowodowe, jeżeli okoliczności sporne zostały już dostatecznie wyjaśnione lub jeżeli strona powołuje dowody jedynie dla zwłoki.

Art. 214. Sąd może zarządzić łączne rozpoznanie i wydać łączne orzeczenie w kilku sprawach, jeżeli sprawy te są ze sobą w związku lub mogłyby być objęte jedną skargą.

Art. 215. Sąd może ograniczyć rozprawę przede wszystkim do zarzutów formalnych lub pytań wstępnych.

Art. 216. W każdym stanie sprawy sąd bierze z urzędu pod rozprawę: niedopuszczalność postępowania przed sądami ubezpieczeń społecznych, niewłaściwość sądu, brak zdolności procesowej i należytego zastępstwa lub upoważnienia do prowadzenia sprawy, istnienie sporu sądowego między tymi samymi stronami o ten sam przedmiot, powagę rzeczy osądzonej i prawomocność decyzji organu rentowego.

Art. 217. § 1. Przewodniczący zamyka rozprawę, gdy sąd uzna sprawę za dostatecznie wyjaśnioną.

§ 2. Sąd może zamknąć rozprawę otworzyć na nowo, jeżeli potrzebne są jeszcze dodatkowe wyjaśnienia stron lub dodatkowe dowody.

Art. 218. Od zarządzeń przewodniczącego w tku rozprawy strony mogą odwołać się do kolegium orzekającego.

Art. 219. § 1. Posiedzenie niejawne odbywa się według przepisów o rozprawie, jednakże bez zawiadomienia i udziału stron.

§ 2. Postępowanie dowodowe, zarządzone na posiedzeniu niejawnym, odbywa się zawsze na rozprawie.

§ 3. Sąd mimo wniosku o rozpoznanie sprawy na posiedzeniu niejawnym może zarządzić rozprawę. W tym przypadku sprawa nie może być już rozpoznawana na posiedzeniu niejawnym.

Dział II.

Dowody.

Rozdział I.

O dowodzie w ogólności.

Art. 220. Przedmiotem dowodu są fakty mające dla sprawy istotne znaczenie.

Art. 221. Sąd określa z urzędu zakres postępowania dowodowego oraz środków dowodowych, potrzebnych do ustalenia stanu faktycznego.

Art. 222. § 1. Fakty powszechnie znane nie wymagają dowodu; sąd bierze je pod uwagę z urzędu.

§ 2. To samo dotyczy faktów znanych sądowi urzędowo, wszakże sąd powinien przy rozprawie zwrócić na nie uwagę stron.

Art. 223. § 1. Sąd ocenia znaczenie przyznania w związku z całością stanu faktycznego sprawy.

§ 2. Gdy strona nie wypowie się co do faktów, przytoczonych przez stronę przeciwną, sąd, uwzględniając wyniki całego postępowania, może uznać fakty za przyznane.

Art. 224. Ustalenia faktyczne mogą być oparte także na okolicznościach bezspornych lub udowodnionych, gdy okoliczności te, wzięte pojedynczo lub łącznie, usprawiedliwiają wnioski o prawdziwości pewnego, istotnego dla sprawy faktu (domniemanie faktyczne):

Art. 225. § 1. Sąd według własnego przekonania, na podstawie wszechstronnego rozważenia zebranego materiału, ocenia wiarygodność i moc dowodów. Ocenie sądu podlega również materiał dowodowy, zebrany w postępowaniu przed organem rentowym.

§ 2. Sąd oceni na tej samej podstawie, jakie nadać znaczenie odmowie przedstawienia dowodu lub przeszkodom, stawianym w jego przeprowadzeniu wbrew postanowieniu sądu.

Art. 226. Przepisu artykułu poprzedzającego nie stosuje się do domniemań, ustanowionych przez prawo (domniemań prawnych), jednak zachowuje on moc przy ocenie dowodu przeciwnego, ilekroć prawo dowodu takiego nie wyłącza.

Rozdział II.

Postępowanie dowodowe.

Oddział 1.

Przepisy ogólne.

Art. 227. § 1. Postępowanie dowodowe odbywa się w zasadzie przed sądem orzekającym. Gdyby to nie było możliwe z powodu natury dowodu bądź gdyby to było połączone z poważnymi niedogodnościami lub też spowodowało znaczne koszty w stosunku do przedmiotu sporu — sąd orzekający zleci przeprowadzenie dowodu jednemu ze swych sędziów (sędzia wyznaczony), innemu sądowi ubezpieczeń społecznych lub sądowi powiatowemu (sąd wezwany).

§ 2. Przeprowadzenie dowodu za granicą, możliwie z zachowaniem przepisów prawa niniejszego, sąd orzekający zarządzi w drodze właściwej.

Art. 228. W postanowieniu o przeprowadzeniu dowodu sąd oznaczy fakty podlegające stwierdzeniu, środek dowodowy i — stosownie do okoliczności — sędziego lub sąd, przez który dowód ma być przeprowadzony, a nadto, jeżeli to jest możliwe, czas i miejsce przeprowadzenia dowodu. Wyznaczając sędziego, sąd może mu pozostawić oznaczenie terminu.

Art. 229. § 1. Jeżeli czas i miejsce przeprowadzenia dowodu nie są wskazane w postanowieniu, strony będą o nich osobno zawiadomione.

§ 2. Nieprzybycie stron na termin wyznaczony do przeprowadzenia dowodu nie wstrzymuje czynności sądowej, chyba że obecność stron lub jednej z nich okaże się, stosownie do okoliczności, konieczna.

Art. 230. § 1. Protokół zawierający przebieg postępowania dowodowego, przeprowadzonego przed sędzią wyznaczonym lub sądem wezwanym, podpisują oprócz sędziego i protokolanta także osoby przesłuchane i strony obecne.

§ 2. Odmowę lub niemożność podpisania stwierdza się w protokole.

Art. 231. Sędzia wyznaczony i sąd wezwany mają w zakresie postępowania dowodowego prawa sądu orzekającego.

Art. 232. Sąd orzekający może zarządzić powtórzenie lub uzupełnienie postępowania dowodowego.

Art. 233. § 1. Sąd nie jest związany swym postanowieniem dowodowym. Może je stosownie do okoliczności uchylić, uzupełnić lub zmienić, nawet bez rozprawy. Jednakże odrzucenie dopuszczonego na rozprawie dowodu może nastąpić również tylko na rozprawie.

§ 2. Sędzia wyznaczony i sąd wezwany mogą uzupełnić postanowienie sądu orzekającego przez przesłuchanie nowych świadków na fakty wskazane w tym postanowieniu.

Art. 234. § 1. Jeżeli przeprowadzenie dowodu napotyka na przeszkody, mogące trwać czas nieokreślony, albo jeżeli dowód ma być przeprowadzony za granicą, sąd może oznaczyć termin do przeprowadzenia dowodu. Jeżeli w terminie dowodu nie przeprowadzono, sprawa toczyć się będzie dalej bez tego dowodu.

§ 2. Po upływie zakreślonego terminu dowód ten może być jeszcze przeprowadzony tylko wówczas, jeżeli postępowanie przez to się nie przeciągnie.

Art. 235. Zachowanie szczegółowych przepisów o postępowaniu dowodowym nie jest konieczne, ilekroć ustawy przewidują uprawdopodobnienie zamiast dowodu.

Oddział 2.

Dokumenty.

Art. 236. Dokumenty sporządzone przez władze, urzędy i osoby zaufania publicznego w zakresie ich działania stanowią dowód tego, co uczestniczące w czynności osoby oświadczyły lub co zostało urzędowo zaświadczone.

Art. 237. Dokumenty publiczne, sporządzone przez władze lub urzędy państw obcych, powinny być w razie wątpliwości co do ich autentyczności uwierzytelnione przez właściwego posła lub konsula polskiego za granicą albo przez Ministerstwo Spraw Zagranicznych, jeżeli umowy międzynarodowe nie stanowią inaczej.

Art. 238. Dokument prywatny stanowi dowód tego, że zawarte w nim oświadczenie pochodzi od osoby, która go podpisała.

Art. 239. Dowód przeciwny co do oświadczeń, zawartych w dokumencie publicznym lub prywatnym, nie jest wyłączony.

Art. 240. § 1. Strona, powołując się na dokument, powinna go złożyć sądowi w oryginale, chyba że sąd zwolni ją od tego obowiązku.

§ 2. Jeżeli tylko część dokumentu ma związek ze sprawą, sąd po przejrzeniu go może okazać stronie przeciwnej tylko odpowiednie ustępy z dokumentu.

Art. 241. § 1. Każdy obowiązany jest na żądanie sądu przedstawić znajdujący się w jego posiadaniu dokument stanowiący dowód okoliczności spornej między stronami.

§ 2. Wolno odmówić przedstawienia dokumentu, jeżeli ujawnienie jego treści może narazić jego posiadacza lub jego bliskich, wskazanych w przepisie o prawie świadka do odmowy zeznań, na odpowiedzialność karną lub hańbę albo pociągając za sobą wykroczenie przeciwko tajemnicy urzędowej lub istotnej tajemnicy zawodowej. Jednakże i w tych przypadkach nie wolno odmówić przedstawienia dokumentu, jeżeli posiadacz jest do tego obowiązany z mocy przepisu prawa lub gdy dokument jest wystawiony w interesie jednej ze stron.

Art. 242. Sąd może — stosownie do okoliczności — uznać twierdzenie strony co do treści dokumentu za prawdziwe, jeżeli inna strona bezpodstawnie odmawia przedstawienia dokumentu, który znajduje się w jej posiadaniu lub który w myśl przepisów prawa posiadać powinna, albo gdy dokument został przez nią ukryty lub zniszczony.

Art. 243. § 1. O obowiązku przedstawienia dokumentu przez osobę trzecią sąd orzeka po wysłuchaniu tej osoby oraz stron.

§ 2. Za nieuzasadnioną odmowę przedstawienia dokumentu sąd skazuje osobę odmawiającą na grzywnę do siedmiuset pięćdziesięciu złotych. Wymierzając grzywnę, sąd orzeka nie równocześnie, na przypadek niemożności jej ściągnięcia, karę zastępczego aresztu według swego uznania, jednak nie ponad jeden miesiąc.

§ 3. Niezależnie od powyższej grzywny sąd może nakazać aresztowanie na czas nie przewyższający tygodnia. Sąd uchyli areszt, jeżeli osoba odmawiająca okaże dokument albo jeżeli sprawę w danej instancji ukończono.

Art. 244. § 1. Jeżeli dokument znajduje się w aktach władzy, urzędu lub osoby zaufania publicznego, wystarczy przedstawienie uwierzytelnionego przez nie odpisu lub wyciągu z dokumentu.

§ 2. Gdy sąd uzna za konieczne przejrzanie oryginału dokumentu, może zarządzić dostarczenie go na rozprawę albo przejrzanie na miejscu przez sędziego lub przez cały skład sądu.

Art. 245. Strona żądająca od innej strony lub osoby trzeciej przedstawienia dokumentu powinna szczegółowo oznaczyć ten dokument i w razie potrzeby uprawdopodobnić, że dokument znajduje się w ich posiadaniu.

Art. 246. § 1. Gdy zachodzi potrzeba zbadania ksiąg i dokumentów, księgi te i dokumenty powinny być przedstawione sądowi, jeżeli sąd uzna wyciąg z nich za niewystarczający.

§ 2. Gdy zachodzi istotna trudność w dostarczeniu ksiąg do sądu, sąd może przejrzeć je na miejscu lub zlecić sędziemu ich przejrzanie i poczynienie niezbędnych wyciągów.

Art. 247. Jeżeli strona zaprzecza prawdziwości dokumentu, przedstawionego przez inną stronę, albo zarzuca niezgodność z prawdą urzędowych zaświadczeń, zawartych w dokumencie publicznym, obowiązana jest fałsz udowodnić. Jeżeli jednak spór dotyczy prawdziwości dokumentu prywatnego, pochodzącego od innej osoby, a nie od strony zaprzeczającej, prawdziwość dokumentu udowodnić powinna strona, która chce z niego skorzystać.

Art. 248. Fałszu dowodzić można wszelkimi środkami dowodowymi. W szczególności badanie prawdziwości dokumentu odbywa się przez porównanie z udziałem lub bez udziału biegłych charakteru pisma na zakwestionowanym dokumencie z charakterem pisma tej samej osoby na innych dokumentach, niewątpliwie prawdziwych; w razie potrzeby sąd może też wziąć pod uwagę charakter pisma, ustalony w obecności sądu przez podyktowanie szeregu wyrazów.

Art. 249. Strona, która fałsz lekkomyślnie zarzuciła, ulegnie karze grzywny do siedmiuset pięćdziesięciu złotych. Wymierzając grzywnę, sąd orzeka nie równocześnie, na przypadek niemożności jej ściągnięcia, karę zastępczego aresztu według swego uznania, jednak nie ponad jeden miesiąc.

Art. 250. § 1. Strona składająca dokument w języku obcym powinna dołączyć przekład dokumentu na język polski.

§ 2. Sąd może zażądać, aby dokument w języku obcym był przełożony przez tłumacza przysięgłego.

Art. 251. Sąd oceni na podstawie okoliczności poszczególnego przypadku, czy i o ile dokument zachowuje moc dowodową pomimo przekreśleń, podskrobań lub innych uszkodzeń.

Oddział 3.

Zeznania świadków.

Art. 252. § 1. Sąd bada świadków bądź z własnej inicjatywy, bądź na wniosek stron.

§ 2. Dowód ze świadków jest dopuszczalny, gdy prawo nie wymaga dowodu na piśmie.

Art. 253. Świadcami nie mogą być:

- 1) osoby niezdolne do spostrzegania lub do komunikowania swych spostrzeżeń;
- 2) duchowni co do faktów powierzonych im na spowiedzi lub pod tajemnicą duchowną;
- 3) wojskowi i urzędnicy publiczni, nie zwolnieni od zachowania tajemnicy urzędowej, o ileby zeznanie ich miało być połączone z jej naruszeniem.

Art. 254. § 1. Nikt nie ma prawa odmówić zeznań w charakterze świadka, z wyjątkiem małżonków stron, ich wstępnych, zstępnych i rodzeństwa, powinowatych w tym samym stopniu oraz osób pozostających ze stronami w stosunku przysposobienia. Prawo odmowy zeznań ze strony małżonków i powinowatych trwa również po ustaniu małżeństwa.

§ 2. Świadek może odmówić odpowiedzi na zadane mu pytania, gdyby zeznanie mogło narazić jego lub jego bliskich, wymienionych w paragrafie poprzedzającym, na odpowiedzialność karną, hańbę lub dotkliwą i bezpośrednią szkodę majątkową, albo gdyby zeznanie miało być połączone z pogwałceniem istotnej tajemnicy zawodowej.

Art. 255. Sąd, wzywając świadka, wymieni w wezwaniu imię, nazwisko i zamieszkanie wezwanego, miejsce i czas przesłuchania, oznaczy strony i przedmiot sprawy oraz poda zwięzłą osnovę przepisów o karach za pogwałcenie obowiązków świadka i o wynagrodzeniu za stawiennictwo w sądzie.

Art. 256. Przesłuchanie osób dotkniętych chorobą lub kalectwem odbywa się w ich mieszkaniu, jeżeli opuścić go nie mogą.

Art. 257. Kolejność przesłuchania świadków oznacza przewodniczący. Świadkowie, którzy nie złożyli jeszcze zeznań, nie mogą być obecni przy przesłuchaniu innych świadków.

Art. 258. § 1. Do przesłuchania świadka, nie władającego dostatecznie językiem polskim, sąd może przybrać tłumacza.

§ 2. Do tłumaczy mają odpowiednie zastosowanie przepisy o biegłych. Asesor sądowy, aplikant lub pracownik sądowy może pełnić obowiązki tłumacza bez składania osobnego przyrzeczenia, lecz z powołaniem się na ślubowanie służbowe.

Art. 259. Przed przesłuchaniem zadaje się świadkowi pytanie dotyczące jego osoby (imię, nazwisko, wiek, zajęcie) oraz stosunku do stron, tudzież uprzedza się go o prawie odmowy zeznań i o karalności zeznań fałszywych. Jeżeli świadek nie będzie usunięty lub zwolniony od zeznawania, przewodniczący lub jeden z sędziów odbierze od świadka przyrzeczenie.

Art. 260. Świadek składa przyrzeczenie według następującej roty: „Świadomy wagi moich słów i odpowiedzialności przed prawem przyrzekam uroczyście, że będę mówił szczerą prawdę, niczego nie ukrywając z tego, co mi jest wiadome”.

Art. 261. Nie składają przyrzeczenia świadkowie małoletni do lat czternastu oraz osoby skazane wyrokiem prawomocnym za fałszywe zeznanie. Inni świadkowie mogą być za zgodą stron zwolnieni przez sąd od złożenia przyrzeczenia.

Art. 262. § 1. Świadek składa przyrzeczenie powtarzając za sędzią lub odczytując na głos jego rotę, przy czym wszyscy, nie wyłączając sędziów, stoją.

§ 2. Niemi piśmienni składają przyrzeczenie przez podpisanie rotę. Niemi niepiśmienni i głusi niepiśmienni składają przyrzeczenie przy pomocy biegłego.

§ 3. Przed odebraniem przyrzeczenia sąd uprzedza świadka o znaczeniu tego aktu i odpowiedzialności za fałszywe zeznanie.

Art. 263. W razie powtórnego przesłuchania świadka przypomina mu się poprzednio złożone przyrzeczenie.

Art. 264. § 1. Świadek składa zeznanie ustnie, zaczynając od odpowiedzi na pytanie przewodniczącego, co i z jakiego źródła jest mu wiadome o przedmiocie przesłuchania, po czym sędziowie, ławnicy, rzecznik interesu publicznego i strony mogą w tymże przedmiocie zadawać pytania.

§ 2. Głusi oraz niemi składają zeznania z zastosowaniem sposobu wskazanego dla złożenia przez nich przyrzeczenia.

Art. 265. Świadkowie, których zeznania przeczą sobie nawzajem, mogą być konfrontowani.

Art. 266. § 1. Zeznanie świadka, po zapisaniu do protokołu, będzie mu odczytane i stosownie do okoliczności, na podstawie jego uwag, uzupełnione lub sprostowane.

§ 2. Świadek może oddalić się z sądu nie wcześniej, niż po uzyskaniu na to zezwolenia przewodniczącego.

Art. 267. § 1. Za nieusprawiedliwione niestawiennictwo sąd skazuje świadka na grzywnę do trzystu złotych, po czym wezwie go powtórnie, a w razie ponownego niestawiennictwa skazuje go na grzywnę do siedmiuset pięćdziesięciu złotych i może zarządzić przymusowe sprowadzenie. Wymierzając grzywnę, sąd orzeknie równocześnie, na wypadek niemożności jej ściągnięcia, karę zastępczego aresztu według swego uznania, jednak nie ponad jeden miesiąc.

§ 2. Świadek w ciągu tygodnia od daty doręczenia mu postanowienia skazującego go na grzywnę może usprawiedliwić swe niestawiennictwo; za okoliczność usprawiedliwiającą niestawiennictwo poczytuje się w każdym razie zamieszkiwanie świadka poza okręgiem sądu wzywającego, jeżeli odległość od siedziby tego sądu przenosi pięćdziesiąt kilometrów. W przypadku usprawiedliwienia niestawiennictwa sąd zwolni świadka od grzywny i od przymusowego sprowadzenia.

Art. 268. § 1. Za nieuzasadnioną odmowę zeznań, przyrzeczenia albo przedstawienia dokumentu sąd, po wysłuchaniu obecnych stron co do zasadności odmowy, skazuje świadka na grzywnę do siedmiuset pięćdziesięciu złotych. Wymierzając grzywnę, sąd orzeknie równocześnie, na wypadek niemożności jej ściągnięcia, karę zastępczego aresztu według swego uznania, jednak nie ponad jeden miesiąc.

§ 2. Niezależnie od grzywny sąd może w razie odmowy zeznań lub przyrzeczenia nakazać aresztowanie świadka na czas nie przekraczający tygodnia. Sąd uchyli areszt, jeżeli świadek złoży zeznanie lub przyrzeczenie albo jeżeli sprawę ukończono w instancji, w której dowód z tego świadka został dopuszczony.

Art. 269. Świadek ma prawo żądać zwrotu wydatków koniecznych, związanych ze stawiennictwem do sądu, a nadto wynagrodzenia za utratę zarobku. Przewodniczący może przyznać świadkowi zaliczkę na koszty podróży i na utrzymanie w miejscu przesłuchania.

Oddział 4.

Opinie biegłych.

Art. 270. § 1. W przypadkach wymagających wiadomości specjalnych sąd może wezwać jednego lub kilku biegłych, celem zasięgnięcia ich opinii.

§ 2. Sąd orzekający może sędziemu wyznaczonemu lub sądowi wezwanemu pozostawić prawo wyboru biegłych.

§ 3. Sąd oznaczy, czy opinia ma być przedstawiona ustnie, czy na piśmie.

Art. 271. § 1. Osoba wyznaczona na biegłego może nie przyjąć włożonego na nią obowiązku z przyczyn, jakie uprawniają świadka do odmowy zeznań, a nadto z powodu przeszkody, która jej uniemożliwia wydanie opinii.

§ 2. Stronie wolno zażądać wyłączenia biegłego z przyczyn, z jakich można żądać wyłączenia sędziego

§ 3. Po rozpoczęciu czynności biegłego strona może, aż do ich ukończenia, żądać wyłączenia biegłego tylko wtedy, jeżeli uprawdopodobni, że przyczyna wyłączenia nie była jej przedtem znana lub dopiero później powstała.

§ 4. Od postanowienia wyłączającego biegłego nie ma środka odwoławczego.

Art. 272. § 1. Biegły składa przed rozpoczęciem czynności przyrzeczenie w następującym brzmieniu: „Świadomy wagi moich słów i odpowiedzialności przed prawem przyrzekam uroczyście, że powierzono mi obowiązki biegłego wykonam z całą sumiennością i bezstronnością”.

§ 2. Do składania przyrzeczenia przez biegłego stosuje się odpowiednio przepisy dotyczące składania przyrzeczenia przez świadka.

Art. 273. § 1. Sąd może za zgodą stron zwolnić biegłego od złożenia przyrzeczenia.

§ 2. Biegły sądowy stały składa przyrzeczenie tylko przy objęciu stanowiska. W poszczególnych sprawach przypomina mu się złożone przez niego przyrzeczenie.

Art. 274. Sąd może okazać biegłemu akta sprawy i przedmiot oględzin oraz zarządzić, ażeby brał udział w przesłuchaniu świadków.

Art. 275. § 1. Opinia biegłych powinna być opatrzona uzasadnieniem, chyba że istota rzeczy tego nie wymaga.

§ 2. Biegli mogą złożyć opinię łączną.

§ 3. Jeżeli biegły nie może na razie udzielić wyczerpujących opinii, sąd wyznaczy termin dodatkowy do przedstawienia opinii.

Art. 276. § 1. Jeżeli sąd uzna opinię, wydaną na piśmie, za niewystarczającą, może zażądać od biegłych wyjaśnień ustnych.

§ 2. W razie potrzeby sąd może zażądać dodatkowej opinii od tych samych lub innych biegłych.

Art. 277. Za nieusprawiedliwione niestawiennictwo, za odmowę złożenia przyrzeczenia albo odmowę złożenia bądź opóźnienie w złożeniu opinii sąd skazuje biegłego na grzywnę do siedmiuset pięćdziesięciu złotych.

Art. 278. § 1. Biegły ma prawo żądać wynagrodzenia za stawiennictwo do sądu i wykonaną pracę.

§ 2. Przewodniczący może przyznać biegłemu zaliczkę na pokrycie wydatków.

Art. 279. Do wezwania i przesłuchania biegłych stosuje się odpowiednio przepisy o świadkach, jeżeli przepisy niniejszego oddziału nie stanowią inaczej, wszakże przepis o przymusowym sprowadzeniu nie będzie względem biegłego stosowany.

Art. 280. Zamiast wzywania biegłych lub niezależnie od ich wezwania sąd może zasięgnąć opinii odpowiedniego urzędu lub specjalnego zakładu.

Oddział 5.

Ogłędziny.

Art. 281. Sąd może zarządzić ogłędziny bez udziału lub z udziałem biegłych, a stosownie do okoliczności także w połączeniu z przesłuchaniem świadków.

Art. 282. Przepisy o obowiązku przedstawienia dokumentu stosuje się odpowiednio do przedstawienia przedmiotu ogłędzin.

Art. 283. § 1. Jeżeli ogłędziny mają być dokonane w miejscu, gdzie się przedmiot ogłędzin znajduje, osoba, w której posiadaniu jest przedmiot, powinna być wezwana na termin ogłędzin i obowiązana jest ułatwić dostęp do przedmiotu.

§ 2. Stronę lub świadka, w których posiadaniu znajduje się przedmiot ogłędzin, sąd może zobowiązać do jego przyniesienia, jeżeli natura przedmiotu na to pozwala i nie jest to połączone ze znacznymi kosztami.

Art. 284. § 1. Osoba trzecia w ciągu dni trzech od doręczenia jej wezwania może z ważnych przyczyn żądać od sądu wzywającego zaniechania ogłędzin.

§ 2. Przed rozpoznaniem żądania osoby trzeciej sąd nie przystąpi do ogłędzin.

Art. 285. Osoba trzecia, wezwana na termin ogłędzin, ma prawo żądać wynagrodzenia na równi ze świadkiem, a nadto zwrotu wydatków połączonych z dostarczeniem przedmiotu ogłędzin.

Art. 286. Za wykroczenie przeciwko nakazom, skierowanym do osoby trzeciej, sąd może ją skazać na grzywnę do siedmiuset pięćdziesięciu złotych, a ogłędziny mogą być dokonane przymusowo. Wymierzając grzywnę, sąd orzeknie równocześnie, na wypadek niemożności jej ściągnięcia, karę zastępczego aresztu według swego uznania, jednak nie ponad jeden miesiąc.

Art. 287. Ogłędziny osoby odbyć się mogą tylko za jej zgodą.

Art. 288. Do protokołu ogłędzin mogą być dołączone plany, rysunki lub fotografie.

Oddział 6.

Przesłuchanie stron.

Art. 289. § 1. Jeżeli po wyczerpaniu środków dowodowych lub w ich braku pozostały nie wyjaśnione fakty sporne, istotne dla rozstrzygnięcia sprawy, sąd może dla wyświelenia tych faktów zarządzić dowód z przesłuchania stron, z wyjątkiem przypadków, w których dowód ze świadków nie jest dopuszczalny.

§ 2. Strona może być przesłuchana, chociażby strona druga nie stawiała się na posiedzenie wyznaczone do przesłuchania lub odmówiła zeznań.

§ 3. Przed przystąpieniem do przesłuchania sąd uprzedzi stronę, że powinny zeznać prawdę, i że, stosownie do okoliczności, może być nakazane stwierdzenie ich zeznań przyrzeczeniem.

Art. 290. W sprawach osób znajdujących się pod opieką, kuratelą lub nadzorem sądowym, jako też w sprawach dłużników upadłych od uznania sądu zależy przesłuchania bądź samej strony, bądź jej przedstawiciela ustawowego, kuratora, nadzorca sądowego lub zarządcy upadłości, bądź obojga. W sprawach spółek z osobistą odpowiedzialnością wspólników można przesłuchać jednego lub kilku wspólników, osobiście odpowiedzialnych.

Art. 291. Jeżeli z przyczyn natury faktycznej lub prawnej na okoliczności sporne przesłuchać można jedną tylko stronę, sąd oceni, czy mimo to należy przesłuchać tę stronę, czy dowód ten pominąć w zupełności.

Art. 292. § 1. Jeżeli przesłuchanie stron nie wyświetliło dostatecznie spornego faktu, sąd może przesłuchać według swego wyboru jedną ze stron, która była poprzednio przesłuchana bez przyrzeczenia, po uprzednim odebraniu od niej przyrzeczenia.

§ 2. Przesłuchanie jednej ze stron co do pewnego faktu z odebraniem od niej przyrzeczenia nie wyłącza takiego przesłuchania drugiej strony co do innego spornego faktu.

Art. 293. Odpowiednio do faktu podlegającego wyświetleniu sąd może przesłuchanie strony z odebraniem od niej przyrzeczenia ograniczyć do części jej zeznań, złożonych poprzednio bez przyrzeczenia.

Art. 294. Zeznania stron, chociażby złożone po odebraniu od nich przyrzeczenia, sąd oceni według swego przekonania na podstawie wszechstronnego rozważenia zebranego materiału.

Art. 295. Do przesłuchania i przyrzeczenia strony oraz uprzedzenia jej o odpowiedzialności karnej za fałszywe zeznanie, złożone po odebraniu od niej przyrzeczenia, stosuje się odpowiednio przepisy dotyczące świadków z wyjątkiem przepisów o środkach przymusowych.

Dział III.

Orzeczenia sądowe.

Rozdział I.

Wyroki.

Art. 296. § 1. Jeżeli sprawa dojrzała do ostatecznego rozstrzygnięcia, sąd wydaje wyrok.

§ 2. Sąd może orzekać ponad żądanie skargi, nie może jednak poza przypadkiem przewidzianym w art. 196 § 3 orzekać w przedmiotach nie objętych postępowaniem przed organem rentowym.

Art. 297. Wyrokiem sąd zatwierdza, zmienia lub uchyla zaskarżoną decyzję albo orzeka o roszczeniu w przypadku przewidzianym w art. 196 § 3.

Art. 298. § 1. Sąd może uchylić decyzję organu rentowego:

- 1) jeżeli decyzja została wydana przez organ rentowy niewłaściwy;
- 2) jeżeli organ rentowy nie rozpoznał istoty sprawy;
- 3) jeżeli na skutek uchybień w postępowaniu przed organem rentowym rozstrzygnięcie istoty sprawy przez sąd byłoby znacznie utrudnione lub połączone ze znacznymi kosztami.

§ 2. Sąd, uchylając zaskarżoną decyzję, znosi postępowanie organu rentowego lub odsyła sprawę organowi rentowemu do ponownego rozpoznania.

Art. 299. Na wniosek skarżącego sąd może wydać wyrok częściowy, jeżeli dostatecznie wyjaśniona jest do rozstrzygnięcia tylko część żądania lub niektóre z żądań skargi.

Art. 300. § 1. Sąd, uznając żądanie za usprawiedliwione w zasadzie, może wydać wyrok wstępny tylko co do samej zasady, co do spornej zaś wysokości żądania — zarządzić bądź dalszą rozprawę, bądź jej odroczenie.

§ 2. W razie zarządzenia dalszej rozprawy wyrok co do wysokości żądania, jak również rozstrzygnięcie co do kosztów może zapaść dopiero po uprawomocnieniu się wyroku wstępnego.

Art. 301. W razie zmiany lub uchylenia wykonanej już decyzji organu rentowego, sąd na wniosek jednej ze stron, zgłoszony bądź przed zamknięciem rozprawy, jeżeli chodzi o sprawę rozpoznawaną na rozprawie, bądź przed wydaniem wyroku, jeżeli chodzi o sprawę rozpoznawaną na posiedzeniu niejawnym, może orzec w wyroku co do zwrotu.

Art. 302. § 1. Podstawę wyroku stanowi całokształt okoliczności faktycznych, ujawnionych w toku postępowania sądowego oraz postępowania przed organem rentowym.

§ 2. Sąd nie bierze za podstawę wyrokowania wyłącznie spód przeglądu akt, chyba że ich treść została stronom ujawniona.

Art. 303. Wyrok może być wydany jedynie przez sędziów i ławników, wchodzących w skład kolegium, które rozpoznawało sprawę bezpośrednio przed wydaniem wyroku.

Art. 304. § 1. Wyrok zostaje wydany po niejawnym naradzie.

§ 2. Przewodniczący kieruje naradą i zbiera głosy sędziów według starszeństwa służbowego, ławników — według wieku, poczynając od najmłodszego, sam zaś głosuje ostatni. W wypadkach, kiedy sąd orzeka bez udziału ławników, sprawozdawca głosuje pierwszy. Wyrok zapada większością głosów; w braku większości przeważa zdanie przewodniczącego. Sędzia lub ławnik przegłosowany w pewnym punkcie obowiązany jest mimo to do udziału w naradzie i głosowaniu nad dalszymi punktami, podporządkowując się zapadłym już uchwałam. Sędzia lub ławnik, który przy głosowaniu nie zgodził się z większością, może złożyć swoje zdanie odrębne z uzasadnieniem.

Art. 305. § 1. Sentencja wyroku powinna zawierać wymienienie sądu, nazwiska sędziów, ławników, protokolanta i rzecznika interesu publicznego, jeżeli brał udział w sprawie, datę i miejsce rozpoznania sprawy i wydania wyroku, wymienienie stron i oznaczenie przedmiotu sprawy, wreszcie rozstrzygnięcie sądu o żądaniach stron.

§ 2. Sentencję wyroku podpisują wszyscy sędziowie i ławnicy, biorący udział w naradzie. Gdyby który z sędziów lub ławników nie mógł podpisać sentencji, przyczyny tego zaznacza na niej przewodniczący, a gdyby przewodniczący nie mógł podpisać — prezes sądu.

Art. 306. § 1. Sentencję wyroku wydanego po rozprawie przewodniczący ogłasza publicznie przez jej odczytanie. Odpis sentencji wyroku zatwierdzającego zaskarżoną decyzję doręcza się skarżącemu na piśmie niezależnie od ogłoszenia sentencji przez jej odczytanie.

§ 2. W sprawie zawilej sąd może zamiast ogłoszenia sentencji wyroku ogłosić stronom, że w razie zatwierdzenia zaskarżonej decyzji zostanie doręczona sentencja wyroku na piśmie w ciągu dni czternastu; w razie zaś uchylenia lub zmiany decyzji, zostanie im doręczony wypis wyroku z uzasadnieniem w ciągu miesiąca.

§ 3. W ciągu siedmiu dni od dnia otrzymania odpisu sentencji wyroku skarżący może żądać doręczenia wyroku z uzasadnieniem.

Art. 307. W razie nienadejścia dowodu doręczenia na dzień rozprawy, sąd może w ciągu następnych dwóch tygodni wydać wyrok, jeżeli w tym czasie otrzyma dowód doręczenia.

Art. 308. Okręgowy sąd ubezpieczeń społecznych sporządza i doręcza z urzędu wyrok z uzasadnieniem tylko w razie uchylenia lub zmiany zaskarżonej decyzji, a w przypadku zatwierdzenia jej — tylko w razie żądania skarżącego wniesionego w terminie określonym w art. 306 § 3. Wyrok z uzasadnieniem powinien być sporządzony na piśmie w ciągu dwóch tygodni. Sporządzenie uzasadnienia należy do sędziego sprawozdawcy.

Art. 309. § 1. Wyrok z uzasadnieniem ponad to, co obejmuje sentencja, zawiera powody rozstrzygnięcia, a mianowicie ustalenie jego podstawy faktycznej przez wskazanie faktów, które sąd uznał za udowodnione, i dowodów na jakich się oparł, oraz wyjaśnienie podstawy prawnej wyroku z przytoczeniem przepisów prawa.

§ 2. Sąd może powołać się w uzasadnieniu wyroku na ustalenie faktyczne i wyjaśnienie prawne, zawarte w zaskarżonej decyzji.

§ 3. Wyrok z uzasadnieniem podpisują tylko sędziowie, którzy brali udział w jego wydaniu.

Art. 310. Sentencję wyroku lub wyrok z uzasadnieniem doręcza się z urzędu stronom i rzecznikowi interesu publicznego, jeżeli brał udział w sprawie.

Art. 311. Wyrok obowiązuje sąd od chwili ogłoszenia sentencji, a gdy ogłoszenia nie było — od chwili jej podpisania.

Rozdział II.

Sprostowanie, uzupełnienie i wykładnia wyroków.

Art. 312. § 1. Sąd może na posiedzeniu niejawnym sprostować w wyroku niedokładności, omyłki pisarskie, rachunkowe lub inne oczywiste omyłki.

§ 2. Sąd może, w razie potrzeby, zażądać wyjaśnień stron lub zarządzić rozprawę.

§ 3. Sprostowanie wyroku umieszcza się na oryginale, a na żądanie stron także na wypisach wyroku.

Art. 313. Strona może w ciągu dwóch tygodni od ogłoszenia wyroku zgłosić wniosek o jego uzupełnienie, jeżeli sąd nie orzekł o całości jej żądania. Sąd może przed rozstrzygnięciem wniosku o uzupełnienie wyroku w razie potrzeby zażądać wyjaśnień stron lub zarządzić rozprawę.

Art. 314. Sąd, który wydał wyrok, rozstrzyga na wniosek strony wątpliwości co do wykładni tego wyroku, jakie mogłyby się nastęrczyć przy jego wykonaniu.

Art. 315. Orzeczenie uzupełniające wyrok zapada w postaci wyroku.

Art. 316. Wniosek o sprostowanie, uzupełnienie lub wykładnię wyroku nie ma wpływu na bieg terminu do założenia skargi rewizyjnej od wyroku.

Rozdział III.

Postanowienia.

Art. 317. Sąd wydaje swe orzeczenie w postaci postanowienia, jeżeli w myśl przepisów prawa niniejszego nie zapada wyrok.

Art. 318. § 1. Sąd wydaje postanowienie o umorzeniu postępowania, jeżeli skarżący cofnął skargę lub jeżeli wydanie wyroku stało się z innych przyczyn zbędne.

§ 2. Postanowienie o umorzeniu postępowania może w każdej sprawie zapaść bez rozprawy, jeżeli skarżący cofnął skargę pismem.

§ 3. Sprawa raz umorzona nie może być wszczęta na nowo.

Art. 319. Postanowienia kończące postępowanie dorecza się stronom z urzędu z uzasadnieniem, z wyjątkiem postanowień wydanych na podstawie rozprawy zgodnie z wnioskiem stron.

Art. 320. Postanowienia nie kończące postępowania (przedstanowcze) dorecza się stronom z uzasadnieniem tylko wtedy, gdy służy na nie zażalenie, jeżeli nie zostało wydane zgodnie z wnioskiem stron.

Art. 321. Postanowienia przedstanowcze mogą być uchylane i zmieniane wskutek zmiany okoliczności sprawy.

Art. 322. Do postanowień należy stosować odpowiednio przepisy o wyrokach, jeżeli prawo niniejsze nie stanowi inaczej.

Rozdział IV.

Prawomocność i wykonalność orzeczeń sądowych.

Art. 323. Orzeczenie sądu staje się prawomocne, jeżeli stronom nie służy środek odwoławczy albo jeżeli po wydaniu orzeczenia strony w oświadczeniu skierowanym do sądu zrzekły się środka odwoławczego.

Art. 324. Orzeczenie prawomocne obowiązuje nie tylko strony i sąd, który je wydał, ale również inne sądy oraz urzędy Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej.

Art. 325. Wyrok prawomocny ma powagę rzeczy osądzonej tylko co do tego, co w związku z podstawą sporu stanowiło przedmiot rozstrzygnięcia, na to tylko między tymi samymi stronami, jeżeli z ustaw inaczej nie wynika.

Art. 326. - § 1. Wyrok sądu jest natychmiast wykonalny w następujących przypadkach:

- 1) jeżeli zatwierdza decyzję organu rentowego — w części zatwierdzającej;
- 2) jeżeli przyznaje skarżącemu prawo do świadczeń periodycznych — w części dotyczącej świadczeń przypadających w czasie po doręczeniu organowi rentowemu wyroku.

§ 2. Na wniosek organu rentowego sędzia przewodniczący może postanowieniem wstrzymać tymczasowo w części lub w całości wykonanie wyroku. Postanowienie sędziego przewodniczącego traci moc w razie niewniesienia przez organ rentowy skargi rewizyjnej, odrzucenia jej lub niezgłoszenia wniosku przewidzianego w § 3.

§ 3. Organ rentowy może w skardze rewizyjnej zgłosić na piśmie wniosek o wstrzymanie wykonania wyroku przez Trybunał Ubezpieczeń Społecznych do czasu rozpoznania skargi. Trybunał orzeka postanowieniem na posiedzeniu niejawnym. Wniosek taki podlega rozpatrzeniu w ciągu miesiąca od dnia otrzymania.

Rozdział V.

Wykonanie orzeczeń sądowych.

Art. 327. Organ rentowy powinien przystąpić do wykonania zapadłego przeciw niemu wyroku w ciągu miesiąca od uprawomocnienia się wyroku lub od wydania wyroku natychmiast wykonalnego. Wyrok taki nie może być skierowany do wykonania przeciw organowi rentowemu przed upływem wyżej wskazanego terminu.

Art. 328. § 1. Wyrok sądu podlega wykonaniu w trybie egzekucji sądowej, a ponadto, jeżeli na jego zasadzie przypadają organowi rentowemu należności od przeciwnika, również w trybie egzekucji administracyjnej.

§ 2. Wyrok sądu, prawomocny lub natychmiast wykonalny, stanowi tytuł egzekucyjny, opatrzony zaś klauzulą wykonalności, nadaną przez tenże sąd — tytuł wykonawczy w egzekucji sądowej i administracyjnej.

Art. 329. § 1. Tytułowi egzekucyjnemu nadaje klauzulę wykonalności okręgowy sąd ubezpieczeń społecznych, w którym sprawa toczyła się. Trybunał Ubezpieczeń Społecznych może nadać klauzulę orzeczeniu, dopóki akta sprawy znajdują się w Trybunale.

§ 2. Klauzulę wykonalności nadaje sąd w osobie jednego sędziego na wniosek wierzyciela bez wezwania stron.

§ 3. Klauzula umieszczona będzie na wypisie orzeczenia lub sentencji.

§ 4. Klauzula wykonalności powinna zawierać:

- 1) wymienienie sądu nadającego klauzulę;
- 2) wzmiankę, że tytuł uprawnia do egzekucji;
- 3) datę nadania klauzuli;
- 4) podpis sędziego;
- 5) odcisk pieczęci sądu.

Art. 330. Jeżeli po powstaniu tytułu egzekucyjnego uprawnienie lub obowiązek przeszły na inną osobę, należy celem uzyskania klauzuli wykonalności przejście to wykazać dokumentem publicznym lub prywatnym z podpisem uwierzytelnionym; przejście to sąd zaznacza w klauzuli.

Art. 331. W razie potrzeby prowadzenia egzekucji na rzecz kilku osób lub przeciwko kilku osobom albo z kilku części składowych majątku tego samego dłużnika, sąd, oprócz pierwszego tytułu wykonawczego, może wydać dalsze tytuły, oznaczając cel, do którego mają służyć, i ich liczbę porządkową.

Art. 332. Ponowne wydanie tytułu wykonawczego w zamian utraconego może nastąpić jedynie z mocy postanowienia sądu po przeprowadzeniu rozprawy. Na ponownie wydanym tytule wykonawczym czyni się wzmiankę o wydaniu go w zamian pierwotnego tytułu.

Art. 333. § 1. Na postanowienie sądu co do nadania klauzuli wykonalności służy zażalenie.

§ 2. Termin do zażalenia biegnie dla wierzyciela od daty wydania mu tytułu wykonawczego lub postanowienia odmownego, dla dłużnika — od daty doręczenia mu zawiadomienia o wszczęciu egzekucji.

Dział IV.

Postępowanie przed sądem jednoosobowym.

Art. 334. W postępowaniu przed sądem orzekającym bez udziału ławników sędzia ma prawa i obowiązki przewodniczącego i sądu.

Art. 335. Jeżeli sędzia uzna, że postępowanie bez udziału ławników jest bądź niedopuszczalne, bądź niewskazane z uwagi na okoliczności sprawy, przekazuje sprawę pod rozpoznanie sądu z udziałem ławników.

Art. 336. Zarzut, że sprawa podlega rozpoznaniu przez sąd z udziałem ławników, może być zgłoszony najpóźniej na pierwszym posiedzeniu sądu i przed wdaniem się w spór co do istoty sprawy.

Art. 337. Jeżeli przepisy działu niniejszego nie stanowią inaczej, do postępowania przed sędzią orzekającym bez udziału ławników stosuje się odpowiednio ogólne przepisy o postępowaniu przed okręgowym sądem ubezpieczeń społecznych.

TYTUŁ III.

Środki odwoławcze.

Dział I.

Rewizja.

Art. 338. § 1. Od wyroków okręgowych sądów ubezpieczeń społecznych służy stronom skarga rewizyjna do Trybunału Ubezpieczeń Społecznych.

§ 2. Z wyrokami zrównane są postanowienia kończące postępowanie.

Art. 339. § 1. Skarga rewizyjna nie służy organowi rentowemu, jeżeli sąd zatwierdził zaskarżoną decyzję.

§ 2. Skarga nie służy stronie, jeżeli sąd uwzględnił jej żądanie lub orzekł ponad żądanie.

Art. 340. § 1. Skargę rewizyjną można oprzeć na następujących podstawach:

- 1) na naruszeniu prawa materialnego przez błędną jego wykładnię lub niewłaściwe zastosowanie;
- 2) na naruszeniu istotnych przepisów postępowania — jeżeli uchybienia te mogły wpłynąć stanowczo na wynik sprawy.

§ 2. Skargę rewizyjną można oprzeć również na zarzucie błędnego stwierdzenia utraty zdolności do wykonywania zatrudnienia, określenia grupy inwalidztwa, ustalenia daty powstania inwalidztwa lub przyczyny inwalidztwa albo śmierci.

§ 3. Strona, która nie zarzucała niewłaściwości sądu, nie może na niej oprzeć skargi rewizyjnej.

Art. 341. Skarga rewizyjna powinna czynić zadość ogólnym warunkom pisma procesowego, a ponadto powinna zawierać:

- 1) oznaczenie zaskarżonego wyroku ze wskazaniem, czy rewizja jest skierowana przeciw całemu wyrokowi, czy przeciwko jego części;
- 2) przytoczenie podstaw rewizyjnych oraz ich uzasadnienie;
- 3) wniosek o uchylenie lub zmianę wyroku w całości bądź w części (wniosek rewizyjny).

Art. 342. § 1. Skargę rewizyjną wnosi się do sądu, który wydał zaskarżony wyrok, w terminie miesięcznym od dnia doręczenia wyroku z uzasadnieniem.

§ 2. Jeżeli orzeczenia nie doręcza się z urzędu z uzasadnieniem, a strona nie zażądała jego uzasadnienia w terminie, termin do złożenia przez nią rewizji biegnie od dnia, w którym upłynął termin do żądania uzasadnienia.

Art. 343. § 1. Przewodniczący w sądzie okręgowym wydaje w razie potrzeby zarządzenia co do usunięcia w terminie dwutygodniowym braków skargi rewizyjnej.

§ 2. Jeżeli strona w terminie nie uzupełniła braków skargi albo jeżeli skarga jest spóźniona, przewodniczący zwraca ją stronie, odrzuca zaś skargę, jeżeli jest niedopuszczalna.

§ 3. Na zarządzenie zwrotu skargi lub na postanowienie odrzucające ją służy zażalenie.

Art. 344. § 1. Jeżeli skarga rewizyjna odpowiada wymaganiom formalnym, przewodniczący zarządzi jej doręczenie stronom pozostałym.

§ 2. Po doręczeniu skargi okręgowy sąd ubezpieczeń społecznych niezwłocznie przedstawia Trybunałowi Ubezpieczeń Społecznych akta sprawy łącznie z aktami postępowania przed organem rentowym.

§ 3. W ciągu miesiąca od doręczenia skargi strona może wnieść odpowiedź na skargę bezpośrednio do Trybunału Ubezpieczeń Społecznych.

Art. 345. § 1. Jeżeli przewodniczący w Trybunale Ubezpieczeń Społecznych uważa, że w sądzie okręgowym należało skargę rewizyjną odrzucić bądź zarządzić usunięcie jej braków, skieruje ją na posiedzenie niejawne celem odrzucenia skargi bądź zwrócenia jej sądowi okręgowemu dla usunięcia braków.

§ 2. W przeciwnym razie przewodniczący zarządzi doręczenie odpowiedzi na skargę rewizyjną pozostałym stronom.

Art. 346. § 1. Trybunał Ubezpieczeń Społecznych rozpoznaje sprawę na posiedzeniu niejawnym:

- 1) jeżeli skarga rewizyjna oparta jest wyłącznie na naruszeniu przepisów postępowania;
- 2) jeżeli strony nie zażądały przeprowadzenia rozprawy w skardze rewizyjnej lub w odpowiedzi na skargę

§ 2. Trybunał jednak może wyznaczyć rozprawę

Art. 347. Poza przypadkami wymienionymi w artykule poprzedzającym przewodniczący wyznacza rozprawę

Art. 348. § 1. Rozprawa zaczyna się od sprawozdania sędziego, który w związku z podstawami i wnioskami rewizyjnymi przedstawia stan sprawy i streszcza lub odczytuje zaskarżony wyrok, jako też podaje istotną treść pism rewizyjnych.

§ 2. Z kolei zabierają głos strony: pierwszy głos należy do strony wnoszącej skargę rewizyjną, a jeżeli kilka stron wniosło te skargi — do tej spośród nich, która zaskarżyła decyzję organu rentowego.

Art. 349. Trybunał Ubezpieczeń Społecznych orzeka po wysłuchaniu wniosku rzecznika interesu publicznego lub po złożeniu przez niego oświadczenia, iż nie zamierza złożyć wniosku.

Art. 350. § 1. Rozprawa odbywa się w granicach skargi rewizyjnej, stronom jednak wolno przytaczać nowe uzasadnienie podstaw rewizyjnych.

§ 2. Trybunał Ubezpieczeń Społecznych rozpoznaje sprawę w granicach wniosków rewizyjnych, bierze jednak z urzędu pod rozwagę, czy wyrok lub jego część zaskarżona nie zapadły z naruszeniem prawa materialnego lub z naruszeniem istotnych przepisów postępowania.

Art. 351. Trybunał znosi całe postępowanie lub uchyla cały wyrok, choćby skarga rewizyjna dotyczyła tylko jego części:

- 1) w razie niedopuszczalności postępowania przed sądami ubezpieczeń społecznych;
- 2) jeżeli orzekał sędzia lub ławnik, wyłączony z mocy samego prawa;
- 3) jeżeli o ten sam przedmiot toczy się już między stronami sprawa wcześniej wszczęta lub jeżeli sprawa została już prawomocnie osądzona;
- 4) jeżeli w toku postępowania przed okręgowym sądem ubezpieczeń społecznych strona wskutek naruszenia przepisów prawa była pozbawiona możliwości działania lub, nie mając zdolności procesowej, nie była należycie reprezentowana.

Art. 352. Trybunał Ubezpieczeń Społecznych bierze również pod rozwagę te nie podlegające zaskarżeniu w drodze zażalenia postanowienia okręgowego sądu ubezpieczeń społecznych i zarządzenia przewodniczącego, które miały wpływ na rozstrzygnięcie sprawy, jeżeli prawo niniejsze nie wyłącza środków odwoławczych.

Art. 353. Trybunał Ubezpieczeń Społecznych oddala skargę rewizyjną, jeżeli nie ma uzasadnionych podstaw rewizyjnych albo jeżeli wyrok zaskarżony, pomimo błędnego uzasadnienia, w wyniku ostatecznym odpowiada prawu.

Art. 354. § 1. Jeżeli Trybunał Ubezpieczeń Społecznych uznał, że nie ma naruszenia istotnych przepisów postępowania, a zachodzi naruszenie prawa materialnego, zmienia odpowiednio zaskarżony wyrok, będąc związany stanem faktycznym, ustalonym w wyroku.

§ 2. Jeżeli skargę na decyzję organu rentowego należało odrzucić w okręgowym sądzie ubezpieczeń społecznych, Trybunał znosi całe postępowanie.

§ 3. Jeżeli Trybunał uznał, że błędnie ustalono niezdolność do wykonywania zatrudnienia, grupę inwalidztwa, datę powstania inwalidztwa albo przyczynę inwalidztwa lub śmierci, może sam tego dokonać po zasięgnięciu w miarę potrzeby opinii biegłych lub zarządzeniu oględzin.

Art. 355. Jeżeli Trybunał Ubezpieczeń Społecznych uznał, że zachodzi naruszenie istotnych przepisów postępowania albo że stan faktyczny sprawy wymaga uzupełnienia, wówczas uchyla zaskarżony wyrok w całości lub w części i odsyła sprawę do ponownego rozpoznania sądowi, który wy-

dał wyrok, lub innemu sądowi. W razie odesłania sprawy temu samemu sądowi, sąd ten rozpoznaje ją w innym składzie.

Art. 356. Sąd, któremu sprawa została odesłana, jest związany wykładnią prawa, zawartą w orzeczeniu Trybunału Ubezpieczeń Społecznych. Nie można opierać skargi rewizyjnej na wyrok, wydany po ponownym rozpoznaniu sprawy, na podstawach sprzecznych z wykładnią prawa, zawartą w orzeczeniu Trybunału.

Art. 357. § 1. Orzeczenia Trybunału Ubezpieczeń Społecznych z uzasadnieniem doręcza się z urzędu stronom i rzecznikowi interesu publicznego.

§ 2. Po doręczeniu orzeczenia Trybunał zwraca akta okręgowemu sądowi ubezpieczeń społecznych.

Art. 358. Jeżeli nie ma szczególnych przepisów o postępowaniu przed Trybunałem Ubezpieczeń Społecznych, stosuje się odpowiednio przepisy o postępowaniu przed okręgowym sądem ubezpieczeń społecznych.

Dział II.

Zażalenie.

Art. 359. Na postanowienia okręgowego sądu ubezpieczeń społecznych, jak również na zarządzenia przewodniczącego służy zażalenie do Trybunału Ubezpieczeń Społecznych w przypadkach przewidzianych w prawie niniejszym.

Art. 360. § 1. Przepisy o skardze rewizyjnej stosuje się odpowiednio do zażalenia z tą zmianą, że termin do wniesienia zażalenia i odpowiedzi na zażalenie wynosi tydzień.

§ 2. Trybunał rozpoznaje zażalenie na posiedzeniu niejawnym; przed rozstrzygnięciem może zażądać wyjaśnień, a w razie potrzeby wyznaczyć rozprawę.

TYTUŁ IV.

Wznowienie postępowania.

Art. 361. § 1. Strony mogą żądać wznowienia postępowania, zakońzonego prawomocnym wyrokiem.

§ 2. Z wyrokiem zrównane jest postanowienie kończące postępowanie, z wyjątkiem postanowienia o niewłaściwości sądu.

Art. 362. Strona może żądać wznowienia postępowania i uchylenia wyroku z powodu nieważności:

- 1) jeżeli orzekał sędzia lub ławnik, wyłączony z mocy samego prawa, a strona przed uprawomocnieniem się wyroku nie mogła domagać się wyłączenia;
- 2) jeżeli strona wskutek naruszenia przepisów prawa była pozbawiona możliwości działania lub, nie mając zdolności procesowej, nie była należycie reprezentowana; nie można jednak żądać wznowienia, jeżeli brak zastępstwa zarzucano przed uprawomocnieniem się wyroku albo jeżeli strona potwierdziła dokonane czynności procesowe.

Art. 363. § 1. Można również żądać wznowienia postępowania na tej podstawie:

- 1) że wyrok został oparty na dokumencie podrobionym lub sfałszowanym;
- 2) że wyrok został oparty na orzeczeniu innego sądu lub na decyzji organu administracji państwowej, następnie prawomocnie uchylonych;

- 3) że organ administracji państwowej lub sąd właściwy do rozstrzygnięcia pytania wstępnego rozstrzygnął je prawomocnie odmiennie od oceny przyjętej za podstawę wyroku;
- 4) że wyrok został uzyskany przez czyn karalny.

§ 2. Można również żądać wznowienia w razie późniejszego wykrycia prawomocnego orzeczenia, dotyczącego tego samego stosunku prawnego, bądź takich nowych okoliczności faktycznych lub środków dowodowych, które mogłyby mieć wpływ istotny na wynik sprawy, a z których strona nie mogła skorzystać w poprzednim postępowaniu.

Art. 364. Można żądać wznowienia z powodu czynu karnego jedynie wówczas, gdy czyn został ustalony prawomocnym wyrokiem skazującym, chyba że postępowanie karne nie może być wszczęte lub że zostało umorzone z innych przyczyn niż brak dowodów.

Art. 365. § 1. Do wznowienia postępowania z przyczyn nieważności właściwy jest sąd, który wydał zaskarżony wyrok, a gdy zaskarżono wyroki obydwóch instancji — Trybunał Ubezpieczeń Społecznych.

§ 2. Do wznowienia na innej podstawie właściwy jest Trybunał Ubezpieczeń Społecznych, jeżeli orzekał co do istoty sprawy, poza tym — okręgowy sąd ubezpieczeń społecznych, który wydał zaskarżony wyrok.

Art. 366. § 1. Skargę o wznowienie wnosi się w terminie dwumiesięcznym, licząc:

- 1) w przypadku udziału sędziego lub ławnika wyłączonego — od dnia, w którym strona dowiedziała się o przyczynie wyłączenia;
- 2) w przypadku, gdy strona była pozbawiona możliwości działania lub nie była należycie reprezentowana — od dnia, w którym o zaskarżonym wyroku dowiedziała się strona lub jej zastępca ustawowy;
- 3) w przypadku czynu karnego — od dnia uprawomocnienia się wyroku lub postanowienia, zapadłego w postępowaniu karnym;
- 4) w przypadku uchylecia orzeczenia lub decyzji albo odmiennego rozstrzygnięcia pytania wstępnego — od dnia uprawomocnienia się orzeczenia właściwego sądu lub decyzji organu administracji państwowej;
- 5) w przypadku późniejszego wykrycia orzeczenia albo nowych faktów i dowodów — od dnia, w którym strona dowiedziała się o nich.

§ 2. Bieg terminu rozpoczyna się nie wcześniej, niż od dnia uprawomocnienia się zaskarżonego wyroku.

Art. 367. Po upływie lat pięciu od uprawomocnienia się wyroku nie można żądać wznowienia z wyjątkiem przypadku, gdy strona była pozbawiona możliwości działania lub nie była należycie zastąpiona, oraz przypadku czynu karnego.

Art. 368. Skarga o wznowienie powinna odpowiadać warunkom pisma procesowego, a ponadto powinna zawierać:

- 1) oznaczenie zaskarżonego wyroku;
- 2) podstawę wznowienia i jej uzasadnienie;
- 3) okoliczności stwierdzające zachowanie terminu do wniesienia skargi;
- 4) wniosek o uchylenie lub zmianę zaskarżonego wyroku.

Art. 369. § 1. Sąd zbada na posiedzeniu niejawnym, czy skarga jest wniesiona w terminie i czy opiera się na ustawowej podstawie wznowienia. Na żądanie sądu skarżący uprawdopodobni okoliczności stwierdzające zachowanie terminu lub

dopuszczalność wznowienia. W braku jednego z warunków ustawowych sąd skargę odrzuci, w przeciwnym razie wyzna czy rozprawę.

§ 2. Sąd odrzuci skargę również na rozprawie, jeżeli okaże się brak ustawowej podstawy wznowienia lub niezachowanie terminu.

Art. 370. Sąd postanowi po rozważeniu stanu rzeczy, czy naprzód rozstrzygnąć tylko o dopuszczalności wznowienia, czy też połączyć badanie dopuszczalności z rozpoznaniem sprawy.

Art. 371. § 1. Jeżeli Trybunał Ubezpieczeń Społecznych jest właściwy do rozstrzygnięcia o wznowieniu z innych przyczyn niż z przyczyny nieważności, wyda tylko postanowienie o dopuszczalności wznowienia, natomiast rozpoznanie sprawy przekaze okręgowemu sądowi ubezpieczeń społecznych.

§ 2. Jeżeli jednak chodzi o ustalenie niezdolności do zarobkowania (wykonywania zawodu), o ustalenie związku przyczynowego niezdolności z wypadkiem w zatrudnieniu lub chorobą zawodową albo o ocenę stopnia niezdolności, Trybunał może sam rozpoznać sprawę.

Art. 372. Sędzia, którego udział lub zachowanie się w procesie poprzednim jest podstawą skargi, jest wyłączony od orzekania w postępowaniu ze skargi o wznowienie.

Art. 373. Do postępowania ze skargi o wznowienie stosuje się odpowiednio poza przepisami działu niniejszego inne przepisy prawa niniejszego.

Art. 374. Sąd może na wniosek strony wstrzymać wykonanie zaskarżonego wyroku, jeżeli interes publiczny nie stoi temu na przeszkodzie, a wykonanie wyroku grozi stronie niepowetowaną szkodą.

Art. 375. Wznowienie jest niedopuszczalne od prawomocnego orzeczenia, zapadłego wskutek skargi o wznowienie.

TYTUŁ V.

Nadzwyczajna skarga rewizyjna.

Art. 376. Od każdego prawomocnego orzeczenia kończącego postępowanie w sprawie Minister Sprawiedliwości, Prokurator Generalny Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej lub rzecznik interesu publicznego może złożyć nadzwyczajną skargę rewizyjną, jeżeli orzeczenie narusza interes Państwa Ludowego albo powzięte zostało z pogwałceniem istotnych przepisów prawa.

Art. 377. § 1. Strona może wnieść podanie o złożenie nadzwyczajnej skargi rewizyjnej tylko raz i tylko do jednego z organów wymienionych w art. 376. Jeżeli w tej samej sprawie wniesiono kilka podań, należy je przekazać do załatwienia temu z powyższych organów, do którego wpłynęło pierwsze z nich, a jeżeli wpłynęły one do kilku organów jednocześnie — temu z organów, który pierwszy podjął czynności.

§ 2. Ponowne podanie o nadzwyczajną skargę rewizyjną wniesione przez stronę, której podanie o złożenie jej zostało przez którykolwiek z organów wymienionych w art. 376 załatwione odmownie, pozostawia się bez rozpoznania.

Art. 378. Do nadzwyczajnej skargi rewizyjnej stosuje się odpowiednio przepisy działu o rewizji od wyroków okręgowych sądów ubezpieczeń społecznych.

CZĘŚĆ III.**Przepisy wprowadzające.****Dział I.****Przepisy przejściowe.**

Art. 379. Do czasu wydania rozporządzeń, przewidzianych w prawie niniejszym, stosowane będą odpowiednio przepisy obowiązujące w sądownictwie powszechnym.

Dział II.**Przepisy końcowe.**

Art. 380. Minister Sprawiedliwości w porozumieniu z Centralną Radą Związków Zawodowych oraz zainteresowanymi ministrami określa w drodze rozporządzenia zasady i warunki prowadzenia spraw przed okręgowymi sądami ubezpieczeń społecznych przez przedstawicieli związków zawodowych i organizacji zrzeszających rencistów.